

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON ANABİLİM DALI

41227

YAYIN STANDARTLARI AÇISINDAN
TRT TELEVİZYON HABERLERİ

41227

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Tez Danışmanı

Doç.Dr. Eyyüp SANAY

Hazırlayan

Mustafa HİZMETLİ

Ankara-1995

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KISALTMALAR.....	iii
TABLolar.....	iv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
YAYIN STANDARTLARI	8
A. HABER VE HABER NİTELİKLERİ.....	8
1. HABER.....	8
2. HABER NİTELİKLERİ.....	9
a. ZAMANLAMA.....	9
b. YAKINLIK.....	11
c. ÖNEMLİLİK.....	12
d. KAMU YARARI.....	13
B. HABER YAYIN STANDARTLARI.....	14
1. YAYIN STANDARDI.....	15
a. DOĞRULUK.....	16
b. TARAFSIZLIK.....	19
c. ANLAŞILIRLIK.....	23
C. DİL.....	29
D. YAYINCILIK ETİĞİ.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

YAYIN STANDARTLARI AÇISINDAN TRT HABERLERİ .	39
A. TRT TV-1 HABERLERİNİN İNCELENMESİ.....	40
1. HABERLERİN SAYISI.....	41
2. HABER TÜRLERİ.....	41
3. HABERLERE KONU OLAN KURUMLAR VE KİŞİLER.....	44
4. SİYASİ PARTİ HABERLERİ.....	46
5. GÜNDEMİ YANSITMA YA DA GÜNDEM KOYMA.....	49
B. HABERLERİN GÜNLÜK İNCELENMESİ.....	52
1. 19 NİSAN 1995.....	52
2. 20 NİSAN 1995.....	54
3. 21 NİSAN 1995.....	56
4. 22 NİSAN 1995.....	59
5. 23 NİSAN 1995.....	61
6. 24 NİSAN 1995.....	63
7. 25 NİSAN 1995.....	67
8. 26 NİSAN 1995.....	69
9. 27 NİSAN 1995.....	71
10. 28 NİSAN 1995.....	74
ÖZET.....	76
SONUÇ.....	79
KAYNAKÇA.....	87
EK : 19-28 NİSAN 1995 TARİHLERİ ARASI TRT TV-1 ANA HABER BÜLTENİ HABER DÖKÜMÜ	91

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
ANAP	: Anavatan Partisi
Ank.	: Ankara
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
BBC	: British Broadcasting Corporation (Biritanya Yayın kurumu)
Bkz.	: Bakınız
BBP	: Büyük Birlik Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	: Central Intelligence Agency (Amerikan Merkezi Haberalma örgütü)
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DSP	: Demokratik Sol Parti
DYP	: Doğru Yol Partisi
Hız.	: Hızret
IMF	: International Money Found (Uluslararası Para Fonu)
İst.	: İstanbul
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
ODTÜ	: Ortadoğu Teknik Üniversitesi
PKK	: Partî Karkarîen Kürdistane (Kürdistan İşçi Partisi)
PTT	: Posta, Telefon, Telgraf
RP	: Refah Partisi
RTYK	: Radyo-Televizyon Yüksek Kurulu
s.	: Sayfa
SEK	: Süt Endüstrisi Kurumu
SBF	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
THY	: Türk Hava Yolları
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TRT	: Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu
TV	: Televizyon
YDH	: Yeni Demokrasi Hareketi
YP	: Yeni Parti

GİRİŞ

İnsanlığın gelişimine paralel olarak haberleşme araçlarında ve haber alma-verme sürecinde büyük değişiklikler olmuştur. 16. ve 17. yüzyılda ticari kapitalizmin gelişmesi bu isteği daha da artırmış, ekonomik alanda bilgi sahibi olmak isteyen insanlar günlük gazeteye ihtiyaç duymuşlardır. 19. yüzyılda başlayan sanyî devrimiyle birlikte haber, daha geniş kitlelere ulaşma imkanı bulmuştur.

20. yüzyılda teknolojinin süratle gelişmesi, haberleşme alanına ofsetleri, rotatifleri, radyo ve televizyonu kazandırmıştır. Başlangıçta yer ve gök dalgalarıyla yapılan radyo televizyon yayınları, uyduların devreye girmesiyle daha geniş alanlara yayılma imkanı bulmuştur. Bu gelişme ülkeler arasındaki coğrafi sınırları yok etmiş ve Marshall Mac Luhan'ın dünyanın evrensel bir köye dönüşeceği şeklindeki kehaneti daha bu yüzyıl bitmeden gerçekleşmiştir.

Yayınlara bu sınır tanımaz gücü klasik denetim ve kısıtlama yöntemlerini anlamsız hale getirmiştir. Tv kanal sayısında meydana gelen artış, önce rekabeti ardından da yayında çeşitliliği gündeme getirmiştir. Bunun sonucunda kamu televizyonculuğunun yanı sıra, özel (ticari) televizyonculuk ortaya çıkmıştır. Bu aynı zamanda arz haberciliğinden talep haberciliğine doğru bir geçiş sürecinin de başlangıcı olmuştur.

Televizyon haberciliğinde sığağı sığağına canlı yayın

YÜKSEKÖĞRETİM
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

lar, popöler haberler, gizli kamera çekimleri, kamera şakalları, sosyete haberleri, günlük yorumcular ve spikerlerin seyirciyle sıcak diyalogu vatandaşa çok "özel" anlar yaşatırken kişi hakları ve özel hayatın gizliliği tehlikeye girmeye başlamıştır. Bunun en yakın iki örneği Haziran 1995'te Startv'nin "Kamera-1" ve Kanal D'nin "Söz Fato'da" programlarında yayınlananların yol açtığı intihar ve tutuklamalarla sonuçlanan hak ihlalleri olmuştur. Bu tür habercilik uygulamaları basın özgürlüğünün sınırı ve basının sorumluluğu konusunda cevaplanması güç sorular ortaya çıkarmaktadır.

Haberler ve haber programlarının nitelik ve içerikleri tartışılırken, habercilikte etik konusu gündeme gelmektedir. Kişi hak ve özgürlükleriyle özel hayatın gizliliğine yönelik ihlal ve müdahalelerin yaptırımının ne olacağı ve halen varolan yasal yaptırımların yeterliliği de tartışılmaya başlamıştır.

Çağdaş demokrasilerde hem kişilerin serbestçe bilgi edinme hakları hem de basının olay ve olguları serbestçe araştırıp kamuoyuna duyurma hakları vazgeçilmez özgürlüklerdendir. Ancak gerçekleri araştırmakla kamu görevi yapan basının bu özgürlüğü kamu adına topluma ya da bireylere zarar verme özgürlüğünü içermemektedir. Her hak ve özgürlükte olduğu gibi basın özgürlüğünün de bir sınırının bulunması gerektiği bilinen ve sıkça vurgulanan bir husustur.

Öte yandan kişilere anayasal bir hak olarak tanınan "olay ve olgular hakkında serbestçe bilgi edinme" hakkının da kısıtlanmaması gerekmektedir. Aksi takdirde çoğulculuk temelinde oluşmuş, sağlıklı bir şekilde işleyen bir kamuoyuyla ayakta kalan demokratik rejimin işlerliğini yitirmesi tehlikesi gündeme gelir.

Tartışılan konulardan biri de kamuoyunun serbestçe oluşumuna katkıda bulunması için yasayla görevlendirilen TRT kurumunun haber yayınlarında bu kaygının ne derece etkili olduğudur.

Yıllardır kuruma yönelik değişik yasal müdahaleler soruna çözüm getirmekten çok kurumun "bağımlılığının" (1) artmasıyla sonuçlanmıştır.

TRT haberciliğini resmîlik, protokol haberciliği, tarafsızlık(2), hükümetin borazanlığı(3), iktidara bağımlılık(4) ve halkın sesine kulak tıkamakla(5) suçlayan iletişimciler, çeşitli öneriler getirmişlerdir. Eleştiriler genelde tarafsızlık standardının ihlali noktasında odaklanırken, özgür, özerk ve çoğulcu alternatif arayışları devam etmektedir.

1- Hıfzı Topuz, Yarının Radyo Tv Düzeni Özgür, Özerk ve Çoğulcu Bir Alternatif TÜSES-İFLAD ortak y. s. 169-170

2- A.k. s. 107

3- A.k. s. 120

4- Kayıhan İçel, Kitle Haberleşme Hukuku İstanbul. 1985 s. 270

5- Hıfzı Topuz, A.g.e. s.127

Yasal kısıtlama ve zorlamalar çözüm olmadığına göre, kamuoyunun özgür ve çoğulcu bir iletişim düzeninde, olay ve olgular hakkında serbestçe görüş ve kanaat oluşturmalarını sağlayacak bir habercilik anlayışı nasıl oluşturulacaktır?

Hangi olayın niçin haber yapılacağına kim, neye göre karar verecektir? Diyelim ki bir konu haber yapıldı; yayınlanıp yayınlanmayacağına kim, hangi ilke doğrultusunda karar verecektir?

Uluslararası planda kabul görmüş haber nitelikleri ve haber yayın standartları Türkiye'de de mevzuat düzeyinde kabul edildiği halde neden uygulamaya geçirilememektedir?

Daha da önemlisi bu ilkelerin bilinmesi ve bir kısmının veya tümünün mekanik olarak uygulanması istenenin sağlanmasına yetecek midir?

Bu nitelik ve standartlar içerisinde diğerlerinin uygulanması kendisine bağlı, işin candamarı diyebileceğimiz bir ilke veya nitelik var mıdır?

İşte bu çalışma sırasında daha da uzayabilecek bu ve benzeri sorular cevaplanmakta; bireyi, iletişim araçları karşısında nesne olmaktan kurtarmanın, özgür, özerk ve çoğulcu bir alternatif yaratmanın anahtarı aranmaktadır.

KONU, KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

19-28 Nisan 1995 tarihleri arasındaki TRT TV-1 20.00 haberlerinin haber yayın standartlarından tarafsızlık standardına uygunluğunun incelenmesi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

10 günlük süreyi kapsayan sözkonusu haberlerde yayın standartlarına uygunluğun ölçümü tarafsızlık standardının ne derece uygulandığı sorgulanarak yapılmaktadır.

AMAÇ

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye televizyon haberciliği için bir okul niteliği taşıdığı kabul edilen TRT televizyon haberlerinin uluslararası çerçevede kabul görmüş haber yayın standartlarına uygun olup olmadığının ortaya konulmasıdır.

TV-1 haberlerinin sözkonusu standartlara uygunluğunu içerik çözümlemesi yöntemiyle sorgularken şu soru esas alınmaktadır:

TRT TV-1 haberleri, haber nitelik ve standartlarına uygunluğu en iyi ortaya koyacağı düşünülen tarafsızlık standardına uygun mudur?

Temel varsayım: Tarafsızlık standardı işin can damarıdır. Bu standart uygulanmadan diğer standartların uygulanması bir anlam ifade etmemektedir.

ÖNEM

Ülkemizde televizyon yayıncılığında meydana gelen gelişmelere paralel olarak yayın yoluyla yapılan hak ihlalleri artmıştır. TV kanallarının mega gücü karşısında vatandaşın ezilmemesi için tarafların hak ve sorumluluklarının belirlenmesinin ne kadar önemli olduğu açıktır.

Genelde Tv yayıncılığı, özelde ise Tv haberciliği alanında gerek yasal düzenleme ve kısıtlamaların yetersizliği, gerekse bu alanda bir meslek ahlakının ve özdenetimin geliştirilmemiş olması, konuyla ilgili boşluğun doldurulmasını gerektirmektedir.

Konuyla ilgili araştırmaların azlığı bu çalışmayı daha bir önemli hale getirmiştir. Tv haberciliği alanında yayın standartlarına uygunluğu sağlama ve bir meslek ahlakı geliştirme çabalarının ortaya çıkardığı mütevazı bir başlangıç olan bu çalışma yeni araştırmaları teşvik etmeyi en büyük başarı saymaktadır.

YÖNTEM

Konu, kapsam ve sınırlılıkları belirlenen bu çalışmanın kuramsal çerçevesini haber, haber nitelikleri ve haber yayın standartlarının ilgili kaynaklara dayanılarak incelenmesi oluşturmaktadır. Daha sonra gözlemlenen TRT TV-1 20.00 haber başlıkları içerik analizi yöntemi ile tarafsızlık standardına

uygunluk açısından incelenmektedir. İnceleme özel Tv ve gazete haber başlıklarıyla kıyaslanarak tamamlanmakta ve sonuçlar tablolastırılmaktadır.

Sözkonusu haberler, tesadüfi yöntemle 19-28 Nisan 1995 tarihleri arasındaki TV-1 ana haber bültenlerini kapsayacak şekilde seçilmiştir.

PLAN

Birinci Bölüm'de haberin tanımından yola çıkılarak haber nitelikleri; yayın standardı kavramının tanımından hareketle de haber yayın standartları kuramsal olarak incelenmektedir. Dil ve yayıncılık etiği konularına yer verilerek bu bölüm tamamlanmaktadır.

İkinci Bölüm'de ise TRT TV-1 haberleri tarafsızlık standardı esas alınarak yayın standartlarına uygunluk açısından içerik analizi yöntemi ile incelenmektedir. Özel Tv ve gazete haberlerinden de yararlanılan incelemenin sonuçları tablolastırılmaktadır.

Sonuç Bölümü'nde belirtilen dönemdeki TRT TV-1 haberlerinde tarafsızlık standardının uygulanmadığı yapılan inceleme dayanılarak ortaya konulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAYIN STANDARTLARI

Kamu yararı esasıyla çalışan yayın kuruluşlarının neyi yayınlayıp neyi yayınlamayacağını kimin, neye göre belirleyeceği sorusu, önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Çeşitli baskı ve çıkar gruplarının etkisine açık olan yayın kuruluşları öyle değerlere sahip olmalı ki, yayınları tümüyle her hangi bir grubun veya gücün etkisine girmesin. İşte bu noktada bütün kitle iletişim araçlarınca paylaşılan yayın ilkeleri ya da standartları konusu gündeme gelmektedir.

A- HABER VE HABER NİTELİKLERİ

Yayın standartlarını ele almadan önce haber kavramını açıklamak, haber nedir sorusuna cevap vermek gerekmektedir. Haber kavramını açıklarken de neyin ne bakımdan haber olacağı, daha doğrusu haber değeri ya da nitelikleri konusu gündeme gelmektedir. Çünkü bir haberin yayın konusu olabilmesi için, haber niteliklerini taşıması gerekmektedir.

1. HABER

Toplum içinde ve toplumlararası mesaj alışverişi olarak nitelenen haberin değişik tanımları yapılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: "Haber, insanları ilgilendiren zamanlı bilgilerdir."(1) "Haber toplumun büyük kısmını ilgilendiren

1- G.C. Miller, Modern journalism, H. Hold and Co., Newyork
1995 s.8

ve daha önce dikkatini çekmemiş her şeydir."(2) "Haber, olmuş bir olayın ilk duyurusu; bir olay hakkında verilen ya da alınan bilgidir."(3) "Gerçek olan ve insanlar için ilgi çekici olan her oluşum haberdır."(4)

TRT haber ropörtaj geliştirme çalışması tutanaklarında ise; " Haber, vaktinde verilen, toplumda çok sayıda kişileri ilgilendiren ve etkileyen, bu kişilerin anlayabileceği şekilde belirtilen, zamanla gelişen ve değişen bir olay, bir fikir veya kanaattir."(5)

Tanımların bu kadar çok ve değişik olmasının nedeni haberin değişik niteliklerini ve habercilikteki gelişmeleri ifade edebilme kaygısıdır. Genel kabul gören bu nitelikler: Zamanlama, yakınlık, önemlilik ve kamu yararadır. (6)

2. HABER NİTELİKLERİ

a. ZAMANLAMA

Bir haberi duyduğumuz veya izlediğimiz zaman sorduğumuz ilk soru, "ne zaman olmuş" sorusudur. Bu sorunun cevabını oluşturan haber niteliklerinden zamanlama kavramıdır. Haberde

-
- 2- Otto-Mayer Harcourt, "Journalism For High School's" Broce and Co., Newyork, Chicago, 1937, s.12
 - 3- Büyük Larousse c;8 s.4895 Gelişim y., 1st. 1988
 - 4- R.L. Hillard "Writing for Tv & Radyo" Hasting Hause publishers Newyork, 1972, s.91
 - 5- Güner Sarioğlu, Tv Program Yapım ve Yönetimi, AÜSBF yay. no.389, Ank. 1976, s.215
 - 6- Oya Tokgöz, Temel Gazetecilik, AÜBYYO y. no.6, 2.bs, Ank.1987, s.65

zaman ögesini belirleyen ve gösteren üç ana bileşke bulunmaktadır. Bu bileşkelerin tümü habere zamanlılık değeri kazandırmaktadır. Bu üç bileşke şunlardır: 1) Yenilik (recency) 2) Anilik (immediacy) 3) Geçerlilik (currency) (7)

Olayın oluşumuyla değil, bildirilmesiyle ilgili olan yenilik, bir enformasyon parçasını habere dönüştüren bir unsurdur.

Anilik, haberin en kısa zamanda izleyiciye ulaştırılmasıdır.

Ama günümüzdeki gibi, çok sayıda iletişim aracının egemen olduğu iletişim akımında aniliği toplumda kullanılan iletişim teknolojisi ile kitle iletişim araçlarının kuramsal yayın politikaları arasındaki etkileşimle değerlendirmek gerekir.(8)

İnsanın ilgisine dayanan geçerlilik habere haber değerini verir ve olayları toplumun çeşitli kesimleriyle bağlantılı tutar. Başka bir deyişle haber mutlaktır, geçerliliği ise zamanlılığın diğer yönleri gibi görelidir.

Zamanlama, zamanla yarışan kitle iletişim örgütleri için son derece önemlidir. Anlık bir gecikme haberi, haber olmaktan çıkarıp alışılmış bir olay haline getirebilir. Böyle durumlarda, seyircinin ilgisini kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıya kalan yayın kurumlarının çok dikkatli olması, zamanlama ilkesini özenle uygulaması gerekmektedir.

7- A.k. s.65

8- Bernard Roscho, "News Making" Chicago, The University of Chicago Press 1975 s. 10-11

Zamanından önce vermek kadar zamanından sonra vermenin de haberi etkisiz hale getireceğini belirten Vural:

Eylem gerçekleştirilmeden haber yapılırsa eylem gerçekleşmeyebilir ve o zaman konu yargıya aksedebilir. Sonuç ise, zamanlama beceriksizliği olarak somutlaşır ve yayıncı bunun rizikosuna kendi katlanır,

demektedir.(9)

b. YAKINLIK

Zamanlama gibi yakınlık da habere, haber değeri veren niteliklerden biridir. Haberde "nerede" sorusunun karşılığı olan yakınlık, insanın doğasıyla yakından ilgilidir. Bu "nerede" sorusunun cevabı seyircinin habere psikolojik yakınlığını etkilemektedir. Çünkü insanlar, doğaları gereği yakın çevrelerinde, mahallelerinde olan olaylarla ilgilenir, onlara merak duyarlar. İzleyiciler özellikle aşina oldukları yerlere ve adlara karşı birinci derecede ilgi duyarlar. Kişi, yakın çevresinde ne olup bittiğini sürekli merak eder, öğrenmek ister. Sacide Vural, yakınlığı, "insanın alışılmamış durumlara olan tepkisinin bilinmesi ve onun düzenlenen haber niteliklerine yansıtılması" olarak değerlendirmektedir.(10)

Değişen teknoloji ile birlikte yakınlığı, yerel, bölgesel, ulusal, uluslararası çevre içinde gerekli diğer olgu ve

9- Sacide Vural, Kitle İletişiminde Denetim Stratejileri

Ank. 1994 s.65

10- A.k. s.65

olaylarla bağlantılı olarak düşünmek gerekir. Yakınlığı gerçekleştirirmenin yerel Tv'ler kadar kolay olmadığı ulusal TV'lerde bu konuda daha büyük bir özen göstermenin gereği açıktır.(11)

c. ÖNEMLİLİK

Önem konusunda insanların ilgileri en önemli rolü oynar. İnsanlar daha çok önemli kişilere, soylara, zıtlıklara, garip olaylara ve meşhurlara özel ilgi duyarlar. Buna karşın bir çokları korkunç kana veya ölüme aynı ilgiyi duymazlar.

Bununla ilgili ilginç örneklerden biri, 1968 Ekim'inde ABD'de yaşanan Jacqueline Kennedy'nin Aristotile Onassis'le evlilik sonrası Newyork'a dönüş haberidir. Ünlü çiftin Newyork'a dönüşünü tam 55 haberci ve kameraman izledi. Olay, haber bülten ve programlarında tüm ayrıntılarıyla işlenmişti. Aynı gün, kısa bir süre sonra açlıktan ölecek olan 2 milyon Biafralı çocuk için yapılan basın toplantısı TV haber bültenlerinde tek kare filmle bile haber olarak yer almıyordu.(12)

Burada olayı önemli yapan ögenin olayın kendi önemliliği değil, editörlerce önemli görülmesi olduğunu söylememiz gerekir. Sonuçta hangi haberin önemli olduğuna karar veren onlar. Neyin daha önemli olduğu ise kişiden kişiye değişen bir kavramdır. "Kim, ne zaman ve nerede" soruları tek başlarına

11- O. Tokgöz, A.g.e. s.66

12- Özden Çankaya, Türk Televizyonunun Program Yapısı İst. 1990

B.Roscho, A.g.e. s. 12-13

haberlin önemliliğini belirleyemezler.

Haberin önemliliğini asıl belirleyen "nasıl" ve "neden" sorularının cevabıdır. Bu cevap aynı zamanda günümüzde yaygın olarak kullanılan açıklayıcı ve yorumlayıcı haber yazımının temellerini oluşturmaktadır.(13)

d. KAMU YARARI

Haberin, insanın ilgisini çekmesi de diyebileceğimiz bu öge, daha önce değerlendirilen niteliklerde pek yer almayan insanın ilgisini çeken konulara yöneliktir. Aslında bütün diğer ilkeleri içeren(14) kamu yararı niteliği, gazeteciler için haberciliğin tümüne egemen, vazgeçilmez bir ilkedir.

Özgürlükçü demokrasilerde basının kamu görevi yaptığı kuşku götürmemektedir. Tüm diğer görevlerinin yanısıra kamu yararına denetim ve eleştiri ile kamuoyunu açıklama ve oluşturma(15) görevleri sebebiyle de basın, demokratik rejimin vazgeçilmez unsurlarından sayılmaktadır.

İşlevi bu kadar önemli olan basının, özgürlüğünü koruyabilmesi ve görevini gereği gibi yapabilmesi kamu desteğine sahip olmasına bağlı olmaktadır. Bu da haber değeri nitelikleri arasında kamu yararı niteliğine ayrı bir önem kazandırmaktadır.

13- O. Tokgöz, A.g.e. s. 68

14- O. Tokgöz, A.g.e. s. 144

15- K. İçel, A.g.e. s.81-82

Kamu yararı niteliğinin haber niteliklerinin en önemlisi ve "işin can damarı" olduğunu söyleyen Sacide Vural'a göre bu nitelik, "temel unsuru halkın karar verme olgusuna dayanan demokratik rejimlerde, halkın özgür iradesini kullanmasına yardımcı olacak nitelikte ve içerikte bir yayın" demektir.

(16) Böyle bir yayında "doğruluk, tarafsızlık, anlaşılabilirlik ve bunların tümünü içeren bir kavram olan toplumsal ahlaka uygunluk gibi, benzer ilkelerin uygulanmasını içermektedir."

(17)

Toplumsal ve mesleki sorumluluğa sahip bir yayın kuruluşu böyle bir uygulamayla çağdaş habercilik değerleri olan doğruluk, tarafsızlık ve anlaşılabilirliği benimsediğini gösterebilir. Aksi durumda ne kamuoyunun sağlıklı bir şekilde oluşumundan söz edilebilir ne de haberleşme özgürlüğünden. Haber yayınlarında bu ilkelere gösterilen özen, yayın kurumunun seyirciye saygısının da bir göstergesi sayılmaktadır.

B- HABER YAYIN STANDARTLARI

Her alanda olduğu gibi, habercilik alanında da bir takım standartların bulunması gerektiği bilinen bir husustur. Yayıncı sorumluluğunu yerine getirirken toplumdaki çeşitli güçlerin baskısını üzerinde hissetmekte, görevini gereği gibi

yerine getirmek için de bir takım ilkelere ihtiyaç duymaktadır. Tüm dünyada kabul görmüş olan bu ilkelere yayın ilkeleri denilmektedir.

1- YAYIN STANDARDI

Bu kavramın özünde yıllardır uygulanarak zamanla kural halini almış mesleki tecrübelerin yer aldığı kabul edilmektedir. Bu kavram aynı zamanda yayıncı ile hedef kitlesi arasındaki bir beğeni uyumunu da ifade etmektedir. Bu uyumu vurgulayan Sacide Vural, yayın standardını şöyle açıklamaktadır:

Yayın standardı, iyi olduğundan emin olunan düşünciyi sürekli bir görüş olarak yansıtan kararlılığı açıklar. İyi olduğundan emin olunan düşünce; bir ülke toplumu içindeki tüm bireylerin görüşü olarak somutlaşan, birey ile toplum arasındaki ilişkiye özgü bir uyumlaşmanın somuta dönüşmesidir.(18)

Bu uyumlaşmanın sonucudur ki yayıncı, kamuoyunu yansıtırma ve oluşturma görevini(19) eşitlik ve çoğulculuk temeli üzerinde yerine getirebilir. Aksi durumda sağlıklı bir kamuoyu oluşumundan ve özgürlükçü demokrasinin işlerliğinden söz edilememektedir. Zaten yayıncılıkta bir elit grubun denetimini benimseyen ülkeler, demokratik değerlerin tam olarak uygulanmadığı ya da yeterince yerleşmediği ülkeler olarak görülmektedir. Yayında bir denetin mekanizması oluşturmak çağdaş habercilik değerlerinin benimsendiği ülkelerde baskıcılığı artıracak endişesiyle kabul görmemektedir.

18- Sacide, Vural, A.g.e. s.64

19- K. İçel A.g.e. s.80

Bu durumda yayın standardı kavramı, toplumsal sorumlulukla yayın kuruluşunun sorumluluğunun kesiştiği bir noktada ortaya çıkmaktadır. Yayın kuruluşu üzerinde merkezi bir denetimin sakıncası yayıncının kendi kendini denetlemesini gündeme getirmektedir. Sonuçta Sacide Vural şöyle bir tanıma ulaşmaktadır. Yayın standardı:

Her bir yayın dökümanında, toplumla yayın kuruluşunun sorumluluğu arasındaki uyumlaşmayı sağlayan yayıncı özdenetimini ifade etmektedir. Bu denetimde dikkate alınan ölçütler rejimin devamlılığı açısından, onun uygulamaya aktarılan kuralları ve bu kurallardan yayının payına düşen parçalarıdır. İşte, yayının ölçütleri ya da standartları olarak nitelendirilen kurallar bu ölçüt ya da ilkelerdir.(20)

a. DOĞRULUK

Doğruluk, haberin haber olmasını ve habere toplumun güvenini sağlayan bir unsurdur. Bu ilke göz önüne alınmadığı zaman yayın kuruluşlarına duyulan güven yitirilebilir.

Haberin her şeyden önce doğru olması gerekir. Söylenti, haber olarak kullanılmamalı, hatta haber içerisinde söylenti sözcüğü bile geçmemelidir.(21)

Haberin kaynağını kontrol etmek de muhabirin görevleri arasındadır. Çünkü haber toplanırken haber kaynağı bilerek veya bilmeyerek hatalı bilgi verebilir. Bu tür durumlarda dikkatli olmak, edinilen bilgi ve soruları yinelemek ve

20- S. Vural, A.g.e. s.64

21- Ö. Çankaya, A.g.e. s.41

kontrol etmek gerekir.(22)

Haberi yazarken tarafların görüşlerini almak ve gerekli durumlarda haberin kaynağını belirtmek haberde doğruluğu sağlayacak önemli unsurlardandır.

Doğruluk konusuna bir de vatandaşın temel hakları bakımından yaklaşmak gerekiyor. "Olay ve olgular hakkında serbestçe bilgi edinebilme"(23) vatandaşın temel hakları arasında yer almaktadır. Gerçekten Prof. Faruk Erem'in de belirttiği gibi vatandaş, "doğru haberin kendisine doğru olarak iletilmesini isteme hakkına sahiptir."(24)

Eğer vatandaşa bu hakkı tanıyorsak demokrasiye inanıyoruz demektir. Eğer demokrasiye inanıyorsak " vatandaşa doğru haberi, doğru bilgiyi,doğru kültürü, doğru eğitimi ve doğru eğlenceyi"(25) sunmak için gerekli olanları yapmamız beklenmektedir.

İşte bu beklentiye cevap vermek sorumluluğunu üstlenen haberci haberlerinde doğruluğu sağlamak durumundadır.

Bunun sonucu "doğru haber verme" bütün dünyada kabul edilmiş ortak bir habercilik kuralı(26) haline gelmiştir. Sacide Vural, "daima doğruluk" ilkesinin çağdaş habercilik değerlerini benimseyen ülkelerde haber nitelik ve standart-

-
- 22- O. Tokgöz, A.g.e. s.95
 - 23- K. İçel, A.g.e. s.18
 - 24- Miliyet 6.4.1976
 - 25- H. Topuz, A.g.e. s.127
 - 26- O. Tokgöz, A.g.e. s.59

larını uygulamaya geçirmeye ilgili bir özenin ifadesi olduğunu"(27) vurgulamaktadır.

Kendilerini "doğruyu arayıp bulmaya" adayan habercilerin kendilerinin de insan olduğunu, hata yapabileceklerini unutmamaları gerekmektedir.(28) Haberlerde, doğruluğu tamamen sağlayamamaları bile, hepsinde de doğruluğu ve aslına sadık kalmayı sağlamayı denemelidirler.

Bunu da olay ve olguları bir değil birden çok açıdan görmekle, bir haberle ilgili tüm görüş ve düşüncelere yer vermekle ve çok sesliliği sağlamaya çalışmakla başarabilirler. Mesleğine ve toplumuna duyduğu sorumluluk gereği haberrinde doğruluğu sağlama yükümlülüğünde olan yayıncı, bunu yerine getirememenin bedelini izleyicinin "güven ve desteğini" kaybederek ödemektedir.(29)

Dünya kamuoyu, BBC'nin doğru ve tarafsız yayın yaptığı kanısındadır. Ancak konuyla ilgili Sacide Vural'ın aktardığı Gazeteci Tefik Dalgıç'ın araştırması bunun doğru olmadığını ortaya koymaktadır.(30)

Gazeteci Tefik Dalgıç,on yıllık gözlemine dayandırdığı yazısında, BBC'nin özellikle Türkiye ve Türkiye'ye yönelik

27- S. Vural, A.g.e. s.66

28- O. Tokgöz, A.g.e. s.57

29- S. Vural, A.g.e. s.67

30- Tefik Dalgıç, BBC'nin tarafsız yayıncılık iddiası sözde kalıyor" Cumhuriyet 16.7.1992 s.8 Aktaran S. Vural A.k. s.67

haberlerle Azerbaycan-Ermenistan olaylarını verme bakımından genel kural olarak, Türkiye'nin iyiliğine yönelik bir haber olursa, bu haberi ya hiç vermediğini ya da özet olarak geçiştirdiğini; ama aleyhine bir olay meydana geldiğinde aslan kesilip haberi büyüttüğünü, bu nedenle de söylendiği kadar tarafsız olmadığını örneklerle açıklamaktadır.(31)

CNN'in körfez savaşı sırasındaki yayınları için de benzer şeyler söylenmiştir.(32) Dünyanın önde gelen yayın kuruluşlarına yöneltilen bu eleştiriler söz konusu ilkeleri uygulamanın söylendiği kadar kolay olmadığını göstermektedir.

b. TARAFSIZLIK

Programda farklı görüşlerin dengesini kurmak demek olan tarafsızlık, bir yayın programı içinde ya da bir haber bülteni içinde var olan farklı görüşlere yer vermek demek değildir. Bir haber bülteni içinde böyle bir dengeyi yapay olarak sağlamaya çalışmak konuyu çarpıtmaktan başka bir denetim mekanizmasını da beraberinde getirecektir. Sonuçta yayınlar kişisel dengeye yönelecektir.(33)

Ayrıca bir haber bülteni içinde farklı görüşlere yer vermek her zaman mümkün değildir. Çünkü haber bülteninin içeriği günden güne hatta saatten saate değişmektedir. Bir gün

31- A.k. s.67-68

32- Yusuf Kaplan, Enformasyon Devrimi Efsanesi Rey y. İst.1991

33- S. Vural, A.g.e. s.68

başbakan önemli bir siyasi konuşma yaptığında karşı taraftan haber değeri olan bir şey gelmezse, ya haber tümüyle başbakanın görüşlerini rapor edecek ya da tarafsızlık adına muhalefetin haber değeri olmayan bir açıklaması da bültene girecektir.(34)

Burada, yansızlığın kime karşı olacağı konusu gündeme gelmektedir. Yayın kuruluşu halka karşı sorumlu olduğuna göre yansızlığı da halka karşı olmalıdır (35) Kamu için yansızlığı BBC'den Donald Edwards şöyle anlatıyor:

"Yayın ulusu yansıtacaksa, tartışma konularının tümünü kapsamına almalıdır. Kimimize tatsız ve sıkıcı da gelse başkalarının görüşlerini öğrenmek zorundayız. Dürüst muhabirler olarak görevimizdir bu bizim. Kamu her yandan gerçekleri öğrenmek ister. Araştırma imkanları bizim elimizdedir, kamu için kullanmamız gerekir bu imkanları. Konuşmalarımızda, görüşmelerimizde, sorularımızda bu görevimizi unutmamalıyız. Yanlışları da ortaya koymayı bizden yine kamu ister." (36)

Çoğulcu demokrasi rejiminin bir gereği olan tarafsızlık bir haber konusunda ya da her hangi bir konuda var olan tüm bilgiyi içerecek tam bir temsilin yapılması(37) çeşitli dünya görüşlerinin halka yansıtılmasında çeşitliliğin sağlanma-

34- H. Topuz, A.g.e. s.101

35- A.k. s.177

36- Norman Swallow, Televizyonun Gerçek Gücü, Çev. Süheyl Gürbaşkan Reklam y. İst. 1976 s.10

37- S. Vural, A.g.e. s.68

sı,(38) farklı görüşlerin, fikir pazarı olarak nitelendirilen yayın aracına getirilerek yayında çoğulculuğu yansıtmak ve bir dönem sonunda farklı görüş dengesini kurmak demektir.(39)

Bu dengeyi Sacide Vural'ın aktardığına göre BBC'den Hugh Greene şöyle açıklıyor:

Programlarımızda farklı görüş dengesini kurmak zorundayız. Ama her bir program içinde denge gerekli değildir. Çünkü tüm karşıt görüşlerin birbirine ket vurmaktansa, çürüterek ortadan kaldırması daha iyidir... BBC'nin yurt içi haber bültenlerinde denge kurmaya çalışmak gibi bir tarafsızlık politikası yoktur. Çünkü bültenin içeriği günden güne ve saatte saatte değişen haberi oluşturan denetimsiz olaylar dizisine bağlıdır. Her haberi kendi içinde dengelemeye kalkışmak, bir dönem sonunda kişisel dengeye ulaşacaktır.(40)

Greene, günün olaylarına bağlı olan haber programlarında denge kurma çabasına girişmenin bir dönem sonunda dengesizliğe götüreceğini ya da objektifliği bozacağını vurgulamakta; bu dengenin bir dönem geçtikten sonra kurulacağını söylemektedir. BBC programcılarının programlarına kendi yorumlarını katmadığına da değinen Greene, hem tarafsızlığı hem de ona giden yolları belirlemeye çalışmaktadır.(41)

Pekçok yazar tarafsızlık için gerekli şartın ekonomik ve idari bağımsızlık olduğunu, bu koşullar sağlanmadığı takdirde yayının tarafsızlığından söz edilemeyeceğini söylemektedir.

- 38- H. Topuz, A.g.e. s.177
 39- S. Vural, A.g.e. s. 68
 40- A.k. s.69
 41- A.k. s.69

Bu bakımdan yayın kurumunun özerkliği büyük önem kazanmaktadır. Oya Tokgöz'e göre " Özerklik, teorik bakımdan radyo ve televizyonda program yapımında, yönetiminde siyasi iktidara tabi olmama "(42) anlamına gelmektedir. Özerklik tarafsız bir yayın için vazgeçilmez bir şarttır. BBC'nin yetki belgesindeki hükümete bağlılık ilkesini ve Bağımsız Radyo-Tv'lerin üst kurul üyelerini atamada hükümetin yetkili olmasını nasıl bağdaştırdıkları sorusunu S. Vural'ın aktardığına göre diğer bir yazar Svan, "Yayıncıların özerkliği anayasadan çok geleneklere dayanır," şeklinde cevaplamaktadır.(43)

Tarafsız yayın için yukarıda sözü edilen altyapıya sahip olan Amerika'nın yayında bu dengeyi nasıl kurduğu sorusunu Sacide Vural'ın aktardığına göre Merrill: "Yayıncılar yayında çoğulculuğu yansıtmak zorundadırlar; aksi halde Amerikan demokrasisi çöker" diye cevaplamaktadır. Çünkü çoğulculuk, toplumdaki farklı görüş odaklarının görüşlerini yayında sergilemeyi gerektirdiğinden tarafsızlığı da içerir.(44)

Bir bakıma ülkedeki güç odakları arasında denge kurmak demek olan tarafsızlığı sağlamanın güçlüğü de ortadadır.

"TV'de yansızlık çok beğenilen ancak yerine getirilmesi güç olan bir niteliktir. Programcı, nesnel gerçeklerin gizlenmesini isteyenlerin sürekli baskısı altındadır. TV programını parasal olarak destekleyenlerin baskısı da her zaman beklenebilir.Açıkça gö-

42- O. Tokgöz, Türkiye ve Ortadoğu Ülkelerinde Radyo- Tv Sistemleri, Ank. 1972 s.77.

43- S. Vural, A.g.e. s.68

44- A.k. s.68

rünmeyen bir başka baskı daha vardır: TV ile resmen ilişkileri bulunmayan, ancak yargılamalarıyla programa çok şey kazandırabilecek veya kaybettirebilecek örgütlerle kişilerin baskısıdır bu."(45)

c. ANLAŞILIRLIK

Bir başka ilke olan anlaşılabilirlik, belli bir bülten ile hesap edilen seyirciye uygun dili kullanmak, bu dili doğru ve düzgün telaffuz etmektir. Anlaşılabilirlik üç unsur içermektedir: Sadelik, açıklık ve kesinlik.

Sadelikten maksat, haberin her cümlesinin kolay anlaşılır olmasıdır. Anlatılacak olay veya olgunun sade bir biçimde sunulması anlaşılması bakımından çok önemlidir.

Bunun en önemli sebebi de "her eğitim düzeyindeki okuyucunun, dinleyicinin, seyircinin haberi okuduğu, dinlediği ve seyrettiği zaman kolayca anlaması ve sonuç çıkarabilmesi" dir.(46) Anlatımda sadeliği engelleyen gereksiz süslemeler ve uzatmalar haberin anlaşılmasına engel olmaktadır.

Televizyonda bir haber (bülten içinde) en fazla bir dakika 15 saniye olmalıdır.(47) Çünkü televizyonda görüntü öğesinin varlığı uzun anlatımları gerektirmez. Televizyon haberlerini aranılır ve dinlenebilir hale getirmek için yal-

45- N. Swallow, A.g.e. s.10

46- Satallite TV Behind The Lines Europe's Stallite TV Guide Ağustos 1988 London s.8-9

47- Selim Esen, TV haberciliği, TRT yayıncılık ve haberleşme dergisi, Eylül 1984 sayı 114 s.21

dızlı kelimeler ve önemsiz ayrıntılardan kaçınmak ve konuşma dili kullanmak gerekir.(48)

Açıklık, haberde açıklığı sağlamak için kısa cümlelerle hazırlanmış paragraflar kullanılmalıdır. Doğru ve çaprazık olmayan kelimeler seçmek de önemlidir. Klişeleşmiş, mecazi ve eşanlamlı kelimeler ve çok kimsenin anlayamayacağı deyimleri kullanmaktan kaçınmak gerekir.(49) Mesaj, geniş kitlelerin öğrendiği, bildiği kelimelerle iletilmelidir.(50)

Televizyonda seyredilen bir haberi, ikinci kez seyretmek mümkün olmadığından televizyon haberi ilk anda anlaşılabilir olmalıdır. Kelimeye ve görüntüye çift çarpıcılık kazandırabilmek en üst düzeyde dikkat ve beceriyi gerektirir. Çünkü kelimeler ve görüntüler hiç bir zaman birbirlerinin anlam ve etkilerini engellememeli, daima birlikte ve uyum içinde olmalıdır.(51)

Haberde düzenlilik ve sıra da önemlidir. Dağınık bir haber gereken ilgiyi toplayamaz. Anlatımın net ve dolambaçsız olması, haberin etkinliğini artırdığı gibi, kolay alınmasını da sağlar. Açıklıktan uzaklaşma seyredilebilirliği, dolayısıyla ilgiyi ve etkiyi azaltır.

48- O. Tokgöz, A.g.e. s.54

49- O. Tokgöz, A.g.e. s.54

50- Ünal Uyguç, Radyo Televizyon Haberciliği, İ.Ü.Yayın
No:3406 İst. 1987 s.50

51- S. Esen, A.g.m. s.17

Kesinlik, anlaşılır bir haber sunmak için açıklık ve sadeliğe olduğu kadar, izleyicilerin inanmasını sağlamak bakımından kesinliğe de ihtiyaç vardır. Kesin ifade, ikna ve inandırma etkisine sahip olduğundan, haberin anlaşılmasını kolaylaştırır; etkisini güçlendirir.(52)

Kesinlik sayesinde, haberlerde gelişigüzelik önlenir; gereksiz tekrarlardan ve bölük pörçük ifadelerden kaçınılır. Kesinlik haberin etkinliğini artırarak, uyarıcı etkisi olan kimi haberlerin amacına ulaşmasını sağlar. Trafik, yangın, çevre sorunları, emniyet tedbirleri gibi konularda haberin kesinliği özellikle önemlidir.

Televizyon haberi; görüntüsüyle izlenip spiker veya konuşmacının sözleriyle dinlenip anlaşılmadıkça haber değildir. Televizyon haberinde görüntü karışıklığına, belirsizliğe, anlamsızlığa ve saçmalığa yer yoktur.(53)

Açıklık, sadelik ve kesinlik unsurlarından oluşan anlaşılabilirlik standardını tamamlayan ilkeleri Sacide Vural şöyle açıklıyor:(54)

Yönetmel bir emirden oluşan haberi verirken, düzeltme yapmaktan kaçınma ilkesi; her konuda, gerek program araştırması sırasında gerekse sentez sırasında yasayı göz önünde bulundurma ilkesi gibi ilkelere yer vermek, hem iletişim hem de kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanan hukukun üstünlüğünü her şeyin üstünde tutan ve böylece kendi yönetim yapısı içinde denetim mekanizmasını kuran çoğulcu -klasik-demokrasiyi benimseyen toplumlarda rejimin gereklerinden sayılmaktadır.

52- O. Tokgöz, A.g.e. s.55

53- S. Esen, A.g.m. s.17

54- S. Vural, A.g.e. s.70

Yayının normal şartlarda uygulanan ilkeleri bunlardır. Peki savaş halinde, savaş haberlerinde söz konusu ilkeler bu ülkelerde nasıl uygulanmaktadır?

Yakın geçmişte İngiltere ile Arjantin arasında Falkland savaşı sırasında BBC'nin izlediği yayın politikasını çözümlemek bu sorunun cevabını oluşturacaktır. Sacide Vural'ın aktardığına göre, Ada üzerinde birtakım haklara sahip olan İngiltere, adadaki haklarını korumak amacı ile Arjantin ile savaşa girmişti. İngiltere Hükümeti, Arjantin Hükümetinin konuyu diplomatik yollarla çözüme yanaşmaması sebebi ile savaşa girmek zorunda kaldıklarını, bu yüzden de halkın %70'inin savaşı istediğini BBC'nin açıklamasını istemiştir. Halbuki Hükümet, halkın %76'sının savaşı istemediğini ve konunun diplomatik yollardan çözülmesini istediğini kamuoyundan gizlemiştir. BBC de haber bülteninde Hükümetin sözünü etmediği işte bu noktayı işlemiş, yayında kamu yararını dikkate alarak gerçek tarafsızlığını korumaya çalışmıştır.(55)

CNN'in canlı olarak yayınladığı Körfez savaşında özgür bir haberleşme beklemek hayal olmuştur. Savaşan tarafların her ikisi de sansür uygulamıştır. En iyi ihtimalle sınırlandırılmış, yönlendirilmiş bir haber akışına tanık olmamız kaçınılmaz olmuştur.(56)

55- A.k. s.70

56- Y. Kaplan, A.g.e. s.237

Diğer taraftan CNN'in sahibi Ted Turner, "Bir gün bir savaşı canlı yayınlamak en büyük hayalimdi" diyerek zamanının habercilik etiğini de yansıtmıştı.(57) Ama tuhaf bir canlı yayın olmuştu bu. CNN'in Bağdat'taki muhabirlerinin durmadan konuşmasına kamera "orada ve anında" olmasına rağmen haber değeri taşıyan hiçbir şey görmemiş, duymamış ve nakletmemişti. Naklen yayın sayesinde Bağdat'ta olmuştuk ama canlı yayın boyunca Bağdat'ta neler olup bittiğini öğrenememiştik. (58)

Canlı yayın sürerken insanlar CNN'den haber beklemektedir. Muhabirler durmadan konuşmuşlar; Kameramanlar önlerine geleni çekmişler ve muhabirler haberleri ayıklamadan anlatmışlardır. Bu noktada medyanın önemli bir handikapı gündeme gelmektedir. Acele davranıp ilk söyleneni tartmadan,(59) doğruluğunu diğer kaynaklarla kontrol etmeden gerçekmiş gibi sunmalarıdır. Sonuç ise uğranılan güven erezyonu olmuştur.

Bütün engellemelere rağmen yayıncı savaş gibi olağanüstü dönemlerde de halkın gözü ve kulağı olarak gözlemi yapmalı, sorumluluğunun gereği olarak olaylara çok yönlü bakmalı, ama halkı taraf alarak onun çıkarlarını her şeyin üstünde tutmalıdır. Çünkü o halka karşı sorumludur.

Ancak doğru ve tarafsız yayın gerçekleştiren kitle iletişim araçları insanlığın çıkarlarını koruyabilir, toplum

57- A.k. s.236

58- A.k. s.235

59- A.k. s.238

için sorumluluk taşıyabilir. Bu noktada önemli olan bir soru, olayın ne şekilde haber edileceği sorusu ortaya çıkmaktadır. Daha doğrusu olay nasıl haber edilmeli ki insanlığın çıkarlarına hizmet etsin? Çünkü muhabirin görevi aldığı bilgiyi polise ihbar etmek değildir.(60)

Onun görevi halkı geniş olarak etkileyenin ne olduğunu keşfetmek ya da bulup çıkararak haber yapmaktır.(61) Bu durumda yayıncı açıklama hakkı, bilme hakkı ve özel hayatın dokunulmazlığı gibi haklar arasında bir seçim yapmak zorundadır. Bu seçimde mutlaka zarar gören taraf olacaktır. Ancak küçük bir grubun ya da kişinin çıkarlarına geniş halk kitlesinin çıkarları feda edilemez. İşte o zaman haber insanlığın çıkarlarına hizmet edebilir.

İşte bu anlayış ve bilincin sonucu olarak gerek BBC ve Bağımsız TV'ler gerekse Amerika yayın kuruluşları nükleer silah karşıtı yayınlar ve Etyopya'da açlıktan ölen insanların durumunu ekrana yansıtmasıyla insanlığın insanca yaşaması gerektiğine işaret etmektedir.

Hem İngiltere hem de Amerika'daki kitle iletişim araçlarının olağan dönemlerde olduğu gibi, olağanüstü dönemlerde de denge ve nötr şekilde sunuşu içeren tarafsızlık ile gerçek ve ilgililiği içeren olaylara uygunluğun oluşturduğu objektif yayını gerçekleştirdiğini belirten Sacide Vural şöyle demektedir:(62)

60- Star TV Kamera-1 Programı, Haziran 1995

61- S. Vural, A.g.e. s.72

62- A.k. s.72

Kısaca objektif yayın, çeşitlilik, denge gibi unsurlara dayanan ve bu unsurların subjektifliği kısmen nötralize ettiği bir yayındır (...) Amacı, insanlığın rahat ve barışçıl bir ortamda yaşamını sürdürmesini sağlamaktır.

Bu noktada, çeşitlilik ve denge unsurlarını içeren tarafsızlık standardını herkesi memnun edecek tarzda uygulamanın zorluğuna da işaret etmek gerekmektedir. Ancak unutulmaması gereken nokta, diğer standartların uygulamasının tarafsızlık standardının uygulanmasına bağlı olduğu ve yayıncının bu hedefi hiçbir zaman gözden kaçırmaması gerektiğidir. Sonuç olarak standartların uygulanması yine yayıncıya kalmaktadır. Bu konu yayıncılık etiği bölümünde geniş olarak incelenmektedir.

C. DİL

Çözömlenen öteki standartların yanısıra programların tümünde kullanılan dil standardına değinmemek konunun büyük ölçüde eksik kalmasına yol açacaktır. İletişimde önemli bir öge olan dil, mesaj iletmek açısından oldukça önemlidir.

Dil konusunda önemli standartlardan biri anlaşılabilirliktir. Fakat anlaşılabilirlik, bir programın konuşulan dilde, o dili konuşan halka sunmak demek değildir. En az zamanda tüm insanlara ulaşmayı amaçlayan İngiliz yayın kurumlarının programlarda amaçladığı anlaşılabilirlik; mesajın alıcı gruplar tarafından çözümlendikten sonra , mesajı verenlerin vermek

istediklerini alabilmesi olarak yorumlanmakta ve şöyle bir örnek verilmektedir:(63)

"Bir olay anlatılırken olayın gerçek kahramanlarının kullandığı dilin zaman zaman korunması ya da değiştirilmesi gerekebilir. Eğer olayda kullanılan dil, olayın aktarımında önem arz ediyorsa ve değiştirildiği takdirde seyircilere gerçeğinden farklı imaj veriyorsa o zaman gerçek dil, olayın kahramanlarının kullandığı dil kullanılmalıdır. Ama konudaki mesajı seyircinin anlamasına engel olmuyor, yorumunda sapmaya yol açmıyorsa o zaman olayın gerçek kahramanlarının kullandığı dil üzerinde, programın ve seyircinin durumu dikkate alınarak bazı değişiklikler yapılabilir."

Aynı dilin yörelere göre farklı telaffuz edilmesinden kaynaklanan bu durum, bir ülkede kullanılacak yayın dilini ve telaffuz standardını gündeme getirmektedir. Her durumda bu dil ve telaffuzun ulusal kabul edilebilirliğe yakın standardı olmalı, mesaj, geniş kitlenin öğrendiği, bildiği kelimelerle iletilmelidir.(64) Programlarda dilin yanlış kullanımına, çarpıtılmış bir telaffuzuna yer vermek ise oldukça hatalı bir yaklaşımdır.

Bir haber sunucusu, haberi sunarken telaffuz ve dilbilgisi kurallarına uymakla dile ilişkin standartları yerine getirmiş olmaktadır. Ancak bir oyunda rol alan sanatçılar olayları aynen tasvir etmeleri gerektiği için, bir haberekinden farklı bir dil kullanmayı deneyebilirler. Unutulmaması gereken nokta, hangi sebeple olursa olsun dilin kullanımında anlaşılabilirliği gölgeleyen bir değişikliğe izin ve-

63- A.k. s.78

64- Ü. Uygüç, A.g.e. s.50

rilmemesidir. Çünkü gerçek beğeni anlaşılabilirliktir.(65)

D. YAYINCILIK ETİĞİ

Çağdaş demokrasilerde iletişim araçlarının kamu hizmeti gördükleri kabul edilmektedir. Bu görevi yerine getirirken de kamu yararı ilkesine göre hareket etmektedirler. Yayıncılık alanında sorumluluk ve ahlak ile gerçeğin duyurulması arasında bir çatışmanın varlığından daha önce söz edilmişti. Bu çatışma, yansız bir haber yayını esnasında yayıncının, yayınlayabileceği şeyler kadar, kamu yararı açısından yayınlamaması gereken şeylerin de bulunmasından ileri gelmektedir. Temel sorun, aradaki sınırın kim tarafından nasıl belirleneceğidir.

Bu noktada basın mesleğinin vazgeçilmez bir unsuru sayılan haberleşme özgürlüğü kavramı gündeme gelmektedir. Haberleşme özgürlüğü "haber, düşünce ve kanıların basın, radyo-TV ve sinema gibi kitle haberleşme araçları ile serbestçe alınması ve yayılması " (66) şeklinde tanımlanmaktadır. Tanım incelendiğinde iki unsuru içerdiği görülmektedir: Birincisi, haber, düşünce ve kanıları yayma hakkı; diğeri de çeşitli yollarla bunları alma veya öğrenme hakkıdır.

İnsan hak ve özgürlüklerinin sınırsız olmaması bunların nitelikleri gereğidir. Çünkü sınırsız olarak kullanılan bir

65- S. Vural, A.g.e. s.79

66- K. İçel, A.g.e. s.18

hak, başkalarının hak ve özgürlüklerine zarar verir. (67) Basın, haber verme, denetim ve eleştiri, kamuoyunu açıklama ve oluşturma görevlerini yaparken zaman zaman işin dozunu kaçırabilmektedir. Sonuçta bundan kişi hak ve özgürlükleri zarar görmektedir.

Kitle iletişiminde dönük kuralları koyan ve düzenleyen devlet ile iletişim endüstrisinin sınırsız istekleri (68) karşısında kalan yayıncı, görevini yapamamak veya özgürlüğünü kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu bakımdan basının, görevini serbestçe yapabilmesi ve özgürlüğünü koruyabilmesi bir meslek ahlakına sahip olmasıyla mümkündür. (69) Özgürlük, basın ahlakı olmadan korunamayacağına göre belli bir basın ahlakı anlayışı korunmalı ve bu konuda ortak bir anlayış bulunmalıdır.

Basının bu konudaki çözüm arayışlarında genelde kendini denetleme diye anılan bir mekanizma gündeme gelmektedir.

Yazılı ve sözlü basın için kamuoyuna karşı sorumsuz davranmama anlayışının bir sonucu olarak (70) uygulamaya ko-

67- Çetin, Özek, Basında Haber Verme Hakkının Sınırları, Hürriyet Vakfı 1983 Yılı 1. Seminer Tutanakları, Eğitim Yayınları No:3 s.28

68- O. Tokgöz, A.g.e. s.30

69- A.k. s.59

70- A.k. s.58

nan kendi kendini denetlemeyi Zeynep Alemdar şöyle tanımlamaktadır:(71)

Özdenetimle anlatılmak istenen mesleki saygınlığı sağlamak, doğru güvenilir haber vermek, yorumları inanılır kılmak, okuyucunun güvenini sürdürmek için yapılması ve yapılmaması gerekenlerin bütünüdür.

Basın, radyo, TV, önce kendine bakıp eksikliklerini ve yanlışlarını görmeli, bir otokritik yapmalıdır. Daha sonra bunları, elinden geldiğince düzeltip kendine göre benimseydiği sorumluluk anlayışı doğrultusunda kamuoyuna sunmalıdır.

Fikir işçisi olarak önce kendi vicdanlarına, sonra da okuyucularına, dinleyicilerine ve seyircilerine karşı sorumlu(72) olan gazeteciler, bu ikili çekim alanı içinde mesleki sorumluluklarını yerine getirerek, haber toplamakta, topladıklarını değerlendirmekte, önyargısız ve tarafsız olarak haberlerini yazmaktadır.

Özdenetim konusunda birçok ülkede başlatılan değişik girişimler, basın ahlakı ekseninde yoğunlaşmaktadır. Bu girişimleri, sistem içinde açıklayan toplumsal sorumluluk kuramıdır.(73)

Kitle iletişim araçlarının genel yasalar ve yerleşik kurallar çerçevesinde kendi işleyişlerini kendilerinin düzenlemesi, ilkesini esas alan toplumsal sorumluluk yaklaşımı

71- Zeynep Alemdar, Oyunun Kuralı: Basında Özdenetim, Bilgi Yayınları Ank. 1990 s.20-21

72- O. Tokgöz, A.g.e. s.57

73- A.k. s.58

mına göre;

- Kitle iletişim araçları içinde yer aldıkları toplumun çeşitliliğini yansıtmaya, değişik görüşlere yer verme, toplumdaki çoğulcu yapıyı bir bütün olarak aktarmayı temel görev bilmeli,

- Temel görevler yerine getirilirken bilgi ve haber aktarımında gerçeklik, doğruluk, kesinlik, nesnellik ve dengelilik vazgeçilmez ilkeler olarak kabul edilmeli, bunları sağlayacak mesleki standartlar geliştirilmelidir.(74)

Toplumsal sorumluluk anlayışı içerisinde hareket eden yayın kuruluşlarında, yayının düzenlenmesinden sorumlu olan kişiler vardır. Eşik bekçileri olarak nitelenen yayıncılar, yayın kuruluşunun topluma karşı sorumluluğunu yerine getirmesinden ilk planda sorumlu olan kimselerdir. Yayıncının bu kritik konumu ve topluma karşı sorumluluğu onu daha bir önemli hale getirmektedir.

Yayıncıların toplumsal sorumluluklarının yanında çalıştıkları kuruma karşı da sorumlulukları vardır.(75) Yayıncının, kendisini yetiştiren topluma karşı vicdani sorumluluk taşıırken, çalıştığı yayın kuruluşuna karşı da mesleki sorumluluğunu yerine getirme kaygısı taşımaktadır.

Yayıncıların haber verme, denetim ve eleştiri, kamuoyunu açıklama ve oluşturma(76) görevlerini yerine getirirken

74- Raşit Kaya, Kitle İletişim Sistemleri Teori y. Ank. 1985 s.52

75- S. Vural, A.g.e. s.26

76- K. İçel, A.g.e. s.18

hem pozitif hem de negatif yönlü kurallara uymaları gerekmektedir. Bunların başında ahlaki kurallar gelmektedir.(77)

Ayrıca yayın, hem bir ülkenin pozitif hukuk sisteminde yer alan kurallara uygun olmalı hem de pozitif hukukta yer almayan ancak toplumun gelenek ve göreneklerini, ahlakî değerlerini oluşturan kurallara da uygun olmalıdır.(78) Aslında ahlakî değerlerin bir kısmını pozitif hukuk kuralları ile sınırlandırmak mümkündür. Hırsızlık gibi.

Günümüzün çoğulcu iletişim düzeninde seyirci beklenti, beğeni ve ahlaki değerleri daha bir ön plana çıkmakta, adeta bir zorunluluk halini almaktadır. (79) Buna göre ahlaki olan, toplumun büyük çoğunluğu için en fazla faydalı olan şeylerdir. O halde bir davranışın ahlakiliği ile kamu yararına uygunluğu arasında doğrusal bir ilişki vardır.

Bir noktada ahlakî değerler tüm ötekileri içermekte, bütün toplumlarca paylaşılan bireylerin kişilik yapısını biçimlendiren (...) birey tutum ve davranışlarında somut anlatımını bulan değerlerdir.(80)

Yasaların olmadığı durumlarda ahlak, topluma hizmet vermede bir etken olarak ortaya çıkmakta ve yayıncıların moral nitelikleri önem kazanmaktadır. Toplumun gelişmesine ve kamuoyunun sağlıklı bir şekilde oluşmasına yardım edecek verileri sağlamak için, yasa zorlaması olmadan gönüllü olarak çalışacak ve sorumluluk alacak iyi niyetli insanlara ihtiyaç

77- A.k. s.26

78- A.k. s.80

79- O. Tokgöz, A.g.e. s.30

80- S. Vural, A.g.e. s.80

vardır.

Çoğulculuğu bir ahlaki ilke olarak benimseyen bir yayıncı, gerek mesleki gerekse şahsi konularda sorunun ikinci bir tarafını ortaya koyabilecek bir yapıya sahip olmalıdır. Çoğulculuğu ahlaki bir ilke olarak kabul etmeyen bir yayıncı ister istemez tarafsızlığını da kaybedecektir.

Tavsiye edici nitelikte olan ahlaki kurallar, yaptırım güçlerini içinden çıktıkları toplum tarafından benimsenmiş olmalarından alırlar. Çünkü toplumun genel bir kabulüne erişemeyen bir ahlaki ilkenin hiçbir geçerlilik şansı yoktur.

Yayın kuruluşlarının içinde bulundukları toplumdaki çeşitliliği yansıtabilmeleri, o toplumdaki karşıt görüşlere yer vererek, çoğulcu yapıyı bir bütün olarak aktarmayı temel bir görev bilmelerine bağlı olmaktadır. Yayıncı, haber verme ve bilgilendirme işlevlerini yerine getirirken haber niteliklerine ve haber yayın standartlarına uymak durumundadır. Radyo-TV haber yönetmenleri derneği, Radyo ve TV gazetecilerinin sorumluluğunu, " halk için önemli olan ve halkı ilgilendiren konulardaki haberleri doğrulukla, dürüstlükle ve tarafsızlıkla toplamaları ve rapor etmeleri" olarak açıklamıştır. (81)

Sonuç olarak habercilikte uyulması gereken standartlar; yasal sınırlamalara uygunluk, doğruluk, açıklık, kesinlik, yansızlık, kamu yararı, zamanlama, tutarlılık, kanıtlanabilirlik, inandırıcılık, seyirci faktörü, beğeniler, gelenekler ve değerlere uygunluk gibi pozitif değerler olmaktadır.

Bu ilkeleri değerlendirdiğimizde hepsinin içiçe değerler olduğu, biri olmadan diğerlerinin fazla bir anlam ifade etmediği görülmektedir. Bu nedenle de yayıncının moral niteliklerinin önem kazandığı, çağdaş habercilik değerlerinin benimsendiği ülkelerde yayın denetiminde yasalarla birlikte yayıncı özdenetimi yeğlenmektedir.

Konuyla ilgili çeşitli ülkelerdeki farklı uygulamalar bir yana, basın ahlakı anlayışının nasıl sürdürüleceği ile ilgili asıl önemli konu, özgür bir basının uyacağı ahlak kurallarını kimsenin dikte etmemesidir.(82) Basının kendisi ahlak kurallarını belirlemeli, uygulamasını da bizzat kendisi yapmalıdır.

Bu uygulamanın başarısı, yayın standartlarının mekanik bir biçimde uygulanmasından çok, toplumdaki çeşitliliğin medyaya ne ölçüde yansıtıldığıyla ölçülebilir. Ancak böylelikle bireyler ve birey toplulukları geniş toplumda aktif ve özerk ögeler olarak toplumsal ve siyasal süreçlere katılabilir. Bunun yolu da, "bireyi kitle iletişim sürecinde bir

nesne olmaktan çıkarıp sürece katılan bir özneye dönüştürmek"ten(83) geçmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YAYIN STANDARTLARI AÇISINDAN TRT HABERLERİ

Bu bölümde TRT-1 televizyon haberleri haber nitelikleri ve haber yayın standartları açısından incelenmektedir. Haberlerin analizine geçmeden önce bültende yer alan haberlerin türleri tanımlanmaktadır.

İncelememizi kolaylaştıracak bu tanımlamalardan sonra TRT TV-1 haberlerinin yayın standartları açısından genel bir değerlendirmesi yapılmaktadır. Daha sonra elde edilen nicel bulgular yorumlanarak oluşturulan tablolar ışığında bazı tespitler yapmak yerinde görülmektedir.

Bültenlerde yer alan haberlerin analizine geçmeden önce inceleme konum haberlerin türlerini belirlemek ve tanımlamak gerekmektedir. TRT TV bülteninde yer alan haberleri dış haberler, siyasi haberler ve toplumsal haberler olmak üzere üç başlıkta incelemek mümkündür.

Dış haberler, ülke dışında meydana gelen olay ve olguları aktaran haberlerdir.

Siyasi haberler, devlet idaresi, yürütme ve siyasi partilere ilişkin haberlerdir. Siyasi haberler içerisinde daha çok resmi niteliklerin, hükümet bildiri, açıklama ve bülten-

lerinin yer aldığı protokol haberlerini ayrı bir alt başlıkta incelemek uygun görülmektedir.

Toplumsal haberler ise kamuoyunun büyük çoğunluğunu ilgilendiren konularla ilgili haberlerdir.

A- TRT TV-1 HABERLERİNİN İNCELENMESİ

Herşeyden önce bu çalışmada ayrı başlıklar halinde işlenen haber nitelikleri ile haber yayın standartlarının birbirine bağlı olgular olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Bu bakımdan bir kurum haber niteliklerini benimsemiş olduğu halde, haber yayın standartlarını uygulamaya koyamadığından ya da benimseyemediğinden çağdaş habercilik değerlerine uygun bir habercilik yapamayabilir.

TRT örneğinde de bu sorun yaşanmaktadır. Yeterli altyapıya ve haber kadrosuna sahip olduğu halde habercilikte çağdaş düzeyi yakalayamamaktadır. Bunun sebebi biraz da TRT'yi yönetme iddiasındaki kişilerin kurumu hükümetin emrindeymiş gibi görmeleridir. Nitekim TRT Gazeteci Tayyar Şafak'a göre 1964 Kasım'ından 12 Mart 1971'e kadar bu özerkliği kullanarak çağdaş habercilik yapmıştır. (1)

Özerk olduğu dönemlerde bile mali açıdan hükümete bağımlı çalışmak durumunda kalan TRT haliyle personel politikasın-

1- Tayyar Şafak'la görüşme 14.09.1994

da da hükümete bağımlı olmak durumunda kalmaktadır. Böyle bir yapıda örgütlenen kurumun diğer yayın standartlarının uygulanması kendisine bağlı olan tarafsızlık standardını uygulamasını beklemek şansa kalmaktadır. Ayrıca kuruma yönelik hükümet ve baskı grupları kaynaklı tepkilerin yayın kurumu üzerindeki baskısını unutmamak gerekmektedir. Bu baskılar kurumu eleştiri oklarına hedef olmamak için görünüşte bir eşitlik uygulamasını benimsemeye zorlamaktadır.

1- HABERLERİN SAYISI

Araştırma için TRT haber bülteninden derlenen haberlerin dökümü EK'te verilmiştir.

Ek'te görüldüğü gibi bir haber bülteninde yer alan haberlerin sayısı 16 ile 36 arasında değişmektedir. İncelenen haberlerin toplam sayısı 273 olarak bulunmuştur. Bu haberler günlere bölündüğünde günde ortalama 27.3 haber verildiği görülmüştür.

2- HABER TÜRLERİ

Araştırmada yer alan haberlerin üç haber türünde olduğu gözlenmiştir. TRT haber bültenlerinde yer verilen haber türleri ve yüzdelik dağılımları tablo 1'de gösterilmiştir.

TABLO-1
TV-1'DE HABER TÜRLERİ

	Sayı	%
Dış	42	15.3
Siyasi	158	57.8
Toplumsal	73	26.7
Toplam	273	99.8

Tablodaki verilere göre haber bülteninde yer alan haberlerin konulara göre dağılımı incelendiğinde sayı ve yüzde olarak siyasi haberlerin ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Haber bülteninde yer alan siyasi haberlerin toplam sayısı 158 kadardır. İkinci sırada 73 sayı %27 ile toplumsal haberler yer almaktadır. Dış haberlerin ise 42 sayı %15 ile yer aldığı belirlenmiştir.

Kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşturma ve yansıtma görevleri olduğuna daha önce değinmiştik. Verilen haberler bu bakımdan incelendiğinde TV'nin kamuoyu oluşturma görevinin önplana çıktığı, kamuoyunu yansıtma işlevininse ikinci plana itildiği görülmektedir.

Özellikle siyasi haberler içerisinde yer alan protokol

haberi niteliğindeki haberlerin oranının %60'dan fazla olması haber yayın politikasında amaçlananın kamuoyunu bilgilendirmek olduğu görülmektedir. Böylece TRT'ye yasayla verilen kamuoyunun sağlıklı bir şekilde oluşumuna katkıda bulunma görevi politik baskı ve çıkarlara kurban edilmiş olmaktadır.

(Bkz. Tablo 2)

TABLO 2

SİYASİ HABERLER İÇERİSİNDE PROTOKOL HABERLERİ

Haber Türü	Sayı	%
Siyasi	53	33
Protokol	105	67
Toplam	158	100

Ayrıca yine kamuoyunu yansıtırma işlevi bakımından önemli sayılan, sendikalar, sivil örgütler ve basına ilişkin haberlerin sayı ve nitelik olarak azlığı da TRT'nin toplumdaki çok sesliliği yeterince yansıtmadığını göstermektedir. Nitekim örnekler toplam 273 haber arasında 5 sendika haberi konusu bulunduğu belirlenmiştir. (Bkz. Tablo 4)

Bu gibi haberler yerine, duyuru, bülten ve tören haberlerinin TRT bültenlerini işgal etmesi ancak onların birer devlet memuru olmalarıyla açıklanabilir.

3- HABERLERE KONU OLAN KURUMLAR VE KİŞİLER

Haber nitelikleri bölümünde değindiğimiz gibi, insanlar doğaları gereği büyük ve önemli kişilere ilgi duyar, onlar hakkında bilgi edinmek isterler. Dolayısıyla bu tür haberler haber bülteninde izlenme bakımından ilk sıralarda yer alırlar. Aşağıdaki tablolarda haberlerde yer verilen kurum ve kişilerin dağılımı gösterilmiştir. (Bkz. Tablo 3-4)

TABLO 3

HABERLERDE YER ALAN KİŞİLER

	Sayı	Yüzde
Süleyman Demirel	19	13.6
Tansu Çiller	24	17.2
Bakanlar	48	34.5
Siyasi Partiler	48	34.5
Toplam	139	99.8

İncelemeye konu olan haberlerde yer verilen kişilerin devletin üst kademelerinde yer alan kişiler olduğu, yani görevleri gereği haberlerde yer aldıkları belirlenmiştir.

TABLO 4
HABERLERDE YER ALAN KURUMLAR

KURUM	Sayı	%
Cumhurbaşkanlığı	19	13,2
Başbakanlık	24	16,7
Bakanlıklar	48	33,5
Siyasi Partiler	48	33,5
Sendikalar	4	2,7
TOPLAM	143	99,6

İncelemeye konu olan haberlerde yer verilen kişilerin devletin üst kademelerinde yer alan kişiler olduğu, yani görevleri gereği haberlerde yer aldıkları belirlenmiştir.

Kurumlara yer verilirken de kamuoyunun bilgilenmesi bakımından önemli olmalarından çok siyasi konum ve sürekli basın yayın organlarının gündeminde olmalarının tercihte rol oynadığı gözlenmiştir.

Tabloda görülebileceği gibi, bültenlerde yer alan kurumların resmi sıfatı ön plana çıkmakta kamu yararı niteliği göz ardı edilmiş olmaktadır. Sendikalar gibi sivil örgütlerin incelenen 10 günün bültenlerinde toplam 4 habere konu olması bunu açıkça göstermektedir.

4- SİYASİ PARTİ HABERLERİ

TRT'nin görünüşte eşitlik uygulamasının yansımaları en çok siyasi parti haberlerinde yaşanmaktadır. Bültende bir partinin demecine ya da haberine yer verildiğinde suçla-
madan kurtulmak için hemen diğeriyle ilgili bir habere de yer verilmektedir.(2) Böyle bir uygulamada haber değeri nitelik-
leri ikinci plana itilmekte, haberin kendisi önemli sayılmak-
tadır.

TRT'nin siyasi partiler konusundaki bu demec haberciliği uygulaması siyasi partileri haber değeri taşıyan veya taşıma-
masın hergün mutlaka bir demec vererek TRT gündemine girmeye
zorlamaktadır. A partisinin haber değeri taşıyan bir demecine
yer veren kurum, denge oluşturma kaygısıyla B partisinin ha-
ber değeri taşımayan bir demecinede yer vermek durumunda kal-
maktadır.(3) Böyle bir demeci haber yapılmadığında B par-
tisinin tepkisi " TRT benim haberimi vermiyor " şeklinde
olmakta kendi demecinin haber değeri taşımadığını hiç düşün-
memektedir.

Siyasi parti haberleriyle ilgili bir diğer yanlış uygu-
lama da bir siyasi partiyle ilgili haberin, haber değeri ta-

2- Hıfzı Topuz, Yarının Radyo TV. Düzeni TÜSES-İLAD ortak
yayını İst. 1990 s.101

3- Hürriyet vakfı " 1983 İletişim Yılı" nedeniyle yapılan
Yazılı ve Görsel basın ile ilgili bazı sorunlar
seminerleri tutanakları. Aysel Aziz'in konuşması. s.56
İst. 1993

şımından çok partinin parlamentoda grubunun bulunmasının ya da temsil edilmesinin hatta bazen iktidar partisine yakınlığının ön plana çıkmasıdır. Şimdiki uygulamaya göre bir parti parlamentoda temsil edilmiyorsa manşetlik bir habere konu olacak ölçüde bir faaliyette bulunsa bile TRT bültenlerine girememektedir.

Bu durum tüm partilerin haber olmayan haberlerinin bültenleri doldurmasına, tarafsızlığın partilerarası bir değerlendirme gibi kabul edilmesine yol açmıştır. Ayrıca parlamento dışındaki partilerin haber değeri taşıyan haberlerine de yer verilmemiştir. Çünkü "özerk olmayan TRT'de" haber değeri kavramı parçalanmıştır.(4) Oysa Ertürk Yöndem'in de dediği gibi "seyirciye daha adil, daha inandırıcı ve tam tarafsız haber sunmanın anahtarı" özerkliktir.(5)

Tablo 5'de görüleceği gibi 19-28 Nisan 1995 tarihleri arasında TRT bültenlerine 8 siyasi parti girebilmiştir. Bu süre içinde haberleri sadece TRT'den izleyen bir kimse bu partiler dışında bir partinin adını bile duyma imkanına sahip olamayabilir. Bu süre içinde habere konu olma bakımından 8 haberle ANAP ve BBP ilk sırada, onu 7'şer haberle DYP ve YP

4- Topuz H. a.g.e. s.102

5- Ertürk Yöndem, TRT prodüktörü 30.09.1994

izlemektedir. 3.sırada 6 haberle MHP yer alırken, RP 5 haberle onu izlemekte, 4 haberle CHP ve 3 haberle DSP son iki sırada yer almaktadır.

TABLO 5

HABERLERDE YER ALAN SİYASİ PARTİLER

	Sayı	%
ANAP	8	16.6
BBP	8	16.6
CHP	4	8.3
DSP	3	6.2
DYP	7	14.5
MHP	6	12.5
RP	5	10.4
YP	7	14.5
TOPLAM	48	100

Tablo 5'ten DYP'ye haberlerde ikinci sırada yer verildiği gibi bir anlayış ortaya çıkmaktadır. Oysa DYP ve iktidar ortağı CHP'nin konu olduğu gerçek haber sayısını bulmak için günde ortalama 10'u aşan protokol haberlerini bu sayıya eklemek gerekmektedir. Tablo 2'de görüldüğü gibi 158 siyasi haberin 105'i yani %67'si protokol haberidir. Bu durumda iktidar ortakları her gün 10'u aşkın haberle bültene girerken, en

şanslı parti bile günde en fazla bir haberle yer alabilmektedir. Uygulamanın ortaya koyduğu sonuç tarafsızlık yerine muazzam bir eşitsizlik olmaktadır.

5- GÜNDEMİ YANSITMA YA DA GÜNDEM KOYMA

TRT TV haber bültenlerinde hangi konulara öncelik verildiği araştırılmıştır.

Haber bültenindeki gündem önceliklerini belirlemek için örneklerin konusu haberlerden her gün ilk 5 sıraya giren haberlerin konuları incelenmiştir.

İnceleme sonucunda toplam haberler içinde siyasi haberlere 28 haberle ilk sırada yer verildiği görülmektedir. Tablo 6'da görüleceği gibi % 56 oranı ile siyasi haberler gündemin başında yer almakta, onu % 32 ile toplumsal haberler izlemekte, dış haberler ise % 12 ile son sırada yer almaktadır.

TABLO 6

İLK 5 HABERE GÖRE TRT GÜNDEMİ

Konu	Sayı	%
Siyasi	28	56
Toplumsal	16	32
Dışhaber	6	12
TOPLAM	50	100

Benzer bir analiz özel Tv'ler (Atv, Star) ve 3 büyük gazete (Hürriyet, Milliyet, Sabah)'nin ilk 5 haberi üzerinde yapıldığında farklı sonuçlar elde edilmiştir. Tablo 7'de görüldüğü gibi gazetelerde gündemin ilk sırasında % 55'le toplumsal haberler yer almaktadır. Toplumsal haberler özel Tv'lerde de % 53 ile ilk sırada yer alırken TRT TV-1'de % 32 ile 2. sırada yer almaktadır. Gazeteler ve özel Tv'lerde ilk sırada yer alan toplumsal haberlerin TRT gündeminde 2. plana itilmesini ticari kuruluşların seyirci/okuyucu kaygısının yanında TRT'ye yönelik siyasi baskılarla açıklamak mümkündür.

TABLO 7

İLK 5 HABERLERİNE GÖRE HABER ÖNCELİKLERİ KİYASLAMASI

	TRT		Özel TV		Gazete	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Siyasi	28	56	21	21	33	22
Toplumsal	16	32	53	53	83	55.3
Dışhaber	6	12	26	26	34	26.6
Toplam	50	100	100	100	150	

Benzer sonuçları ilk 5 habere göre medya gündeminin ayrı ayrı verildiği tablo 8'de de görmek mümkündür. Buna göre top-

lumsal haberler Sabah'ta % 58, Milliyet'te % 56, Atv'de %54, Star TV ve Hürriyet'te % 52 ile ilk sırada yer almaktadır.

Siyasi haberlerle dış haberler gazeteler ve özel TV'lerde birbirine çok yakın oranlarda yer alırken, TRT siyasi haberlere % 56 ile ilk sırada yer vermektedir.

Sonuç olarak TRT'de ilke olarak benimsenmiş olan yayıncılık etiğinin içeriğini oluşturan yayın standartlarının inceleme konusu olan dönemdeki TV-1 haberlerinde uygulandığını söylemek mümkün görünmemektedir. Bu yargı, günü gününe yaptığımız analizlerle de ortaya konulmaktadır.

TABLO 8
İLK BEŞ HABERDE MEDYA GÜNDEMİ

	Y A Y I N K U R U L U Ş L A R I											
	Star		Atv		TRT		Milliyet		Hürriyet		Sabah	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Siyasi	12	24	9	18	28	56	14	28	10	20	9	18
Toplumsal	26	52	27	54	16	32	28	56	26	52	29	58
Dış	12	24	14	28	6	12	8	16	14	28	12	24
Toplam	50	100	50	100	50	100	50	100	50	100	50	100

B- HABERLERİN GÜNLÜK İNCELENMESİ

1- 19 Nisan 1995

Kamu yararı niteliği açısından gündemin ilk sırasına yer alması gereken PTT'nin T'sinin özelleştirilmesiyle ilgili habere son sıralarda yer verilmiştir.

Önemlilik niteliği açısından ilk sırada verilmesi gereken kıyak emeklilik yasası(7) ; ile memurların iş bırakma eylemi(8) haberlerinin bültende hiç yer almaması önemlilik niteliğinin benimsenmediğini göstermektedir. Aynı şekilde bildirilmesinde kamu yararı bulunan kapalı yerlerde sigara içme yasağı(9) ile ilgili haberin bültende yer almaması kamu yararı niteliğinin göz ardı edilmesi bir yana TRT'nin yasayla kendisine verilen bilgilendirme işlevini de yerine getirmediğini göstermektedir.

Bütün bunlardan başka zamanlama, yakınlılık, önemlilik ve kamu yararı niteliklerinin tümünü taşıyan bir haber olan Ali Şen'in silah alım yolsuzluğu olayı haber bülteninde yer almamaktadır.(10) Bu da haberlerin hazırlanışı sırasında

7- Sabah 19.4.95

8- Hürriyet 19.4.95

9- ATV 19.4.95 19.30

10- Hürriyet 19.4.95

Star 19.04.95 Ana haber Bülteni 19.30

haber nitelikleri dışında başka değerlerin ve kaygıların etkili olduğu sorusunu akla getirmektedir. TRT'nin ilk sekiz haberi protokol haberinden oluşurken aynı gün basın ve özel televizyonlar Oklahama'daki patlamayla(11) Japonya'daki gaz saldırısını(12) ilk sırada vererek zamanlama, yakınlık ve önemlilik niteliklerini haberlerinde yansıtmaktadırlar.

Haber nitelikleri açısından incelenen ve genel olarak olumsuz puan verilen haberler yayın standartları açısından da benzer bir tablo ortaya koymaktadır.

Anlaşılabilirlik standardı açısından değerlendirdiğimizde bu standardın uygulandığını görmekteyiz. Ancak aynı şeyi doğruluk ve tarafsızlık açısından söylemek zordur. Herşeyden önce terör ve Kuzey Irak hareketi ile ilgili haberlerde doğruluk standardının uygulandığını -en azından A.B.D. televizyonlarının Körfez Savaşında uyguladığı kadar- belirtmek zordur. Bunu anlamak için aynı gün özel TV'lerde yer alan yorumları incelemek yeterli olmaktadır.(13)

-
- 11- Star Ana Haber Bülteni
 - 12- ATV Ana Haber Bülteni
 - 13- ATV Güneri Civaoglu,
Star Engin Ardıç Yorumları

Tarafsızlık standardı açısından ise bültenin ilk sekiz haberinin protokol haberi olması bu ilkenin uygulandığı konusunda ciddi kuşkulara yol açmakta, TRT bu yüzden bülten haberciliği yapmakla ve devletin bir organı gibi haber vermekle suçlanmaktadır.(14) Bu standart ve nitelikler açısından değerlendirdiğimizde günün 15 haberinden beşi bile uygunluk arzetmemektedir.

2- 20 Nisan 1995

Zamanlama ve önemlilik nitelikleri açısından gelişen olayların Başbakan Çiller'in ABD gezisiyle ilgili haberleri gündemin ortalarına indirmesi gerekirken bu haberler ısrarla ilk sıradaki yerini korumaktadır. Bu uygulama haber değeri niteliği dışında bir değer haber bülteninin oluşturulmasında esas alındığını düşündürmektedir.

Kamu çalışanlarının iş bırakma eylemi ile ilgili haberde zamanlama niteliğine tam olarak uyulduğu söylenebilir. Ancak bültenin sonlarına doğru yer verilmesi bu haberde önemlilik standardının yerinde uygulanmadığını göstermektedir.

Zamanlama ve önemlilik nitelikleri açısından ilk sıra-

14- Çankaya, Ö. Radyo Tv Haberciliği s.96

15- ATV 20-4-95 19.30

Milliyet 20-4-95

larda yer alması gereken haber son sırada bülten haberi olarak yer almakta; basında ve özel TV'lerde ilk sıralarda yer alan Çiller'e suikast girişimiyle(15), Liselerdeki şiddet olayları ve Sarp Kuray'ın vurulması da TRT bültenlerine girememektedir.(16)

Acaba bu konular haber niteliği taşıyorlar mı? Bu olayların Öğrenilmesinde kamu yararı yok mu? Bu sorular yayıncılık etiğinin benimsenmesi ile ilgili önemli kuşkuuları gündeme getirmektedir.

Bunların yanında tüm çağdaş habercilik niteliklerini taşıyan ve kanayan bir yara olan dış Türkler konusunu tekrar gündeme getiren Bulgaristan'dan kaçırılmaya çalışılan 10 çocukla ilgili haber bültende yer almamaktadır. Bu durum konunun ya kasten bültenlere alınmadığını ya da TRT muhabirlerinin atlatıldığını düşündürmektedir.(17)

Yayın standartları açısından baktığımızda doğruluk ve anlaşılabilirlik standartlarının uygulanması konusunda pek fazla problem olmadığını söylemek olasıdır.

-
- 15- ATV 20.4.95 19.30
 Milliyet 20.4.95
 16- ATV 20.04.95 19.30
 17- STAR 20.04.95 19.30

Her zaman olduğu gibi ülke gündeminin TRT bültenlerine yansımada temel sorun hangilerinin yansıtılacağı sorunu-
nudur.

Aslında tarafsızlık doğruluğu da içerdiğinden bu ilke-
lerden birinin uygulanmaması diğerinin de uygulanamaması so-
nucunu doğurmaktadır. Verilen haberlerin üçte birinin proto-
kol haberi olması da TRT'nin tarafsızlığına gölge düşürmekte
ve bülten haberciliği suçlamalarını bir kere daha haklı ı-
karmaktadır.

3- 21 Nisan 1995

TRT 12 protokol haberini ilk sıralara yerleştirerek bu-
gün de bülten haberciliğini sürdürmektedir. Haber bülteninde
yer alan bu haberlerin hangi nitelikleri taşıdıkları için
seçildiği sorusu cevapsızdır. Acaba devlet büyüklerinin her
yaptığı ibrete ve dikkate değer bir olay olarak mı grl-
mektedir? Yoksa işin içinde bizim anlayamayacağımız yüksek
menfaatler mi söz konusudur?

Çağdaş habercilik anlayışı bütün bu kısır görüşleri aşan
standart ve niteliklere sahiptir. Bir konuyu ya da olayı ha-
ber yapan da haber değer niteliklerine ve haber yayın stan-
dartlarına uygunluk olmalıdır.

Zamanlama niteliği bakımından Oklahamadaki patlama haberiyle aşı kampanyası haberi yerinde bir seçim. Ancak günlerdir süren ABD gezisi haberinin gündemin artık altlarında yer alması gerekirdi.

Başbakan'la ilgili haberi doğruluk niteliği açısından değerlendirdiğimizde haberin içeriğinin Başbakanlık basın bürosunca belirlendiği izlenimini uyandırmaktadır. Çünkü basında ve özel TV'lerde gündeme getirilen Kuzey Irak Saddam veya RP ile ilgili Başbakan'ın açıklamalarına yer verilmemesi bu ilkeyi zedelediği gibi kamu yararı niteliğini de göz ardı etmektedir.

Yine zamanlama önemlilik, yakınlık ve kamu yararı niteliklerinin tümüne sahip Millet Vekillerine kıyak, yolsuzluktan yargılanan Selim Edes'in apar topar yurt dışına çıkması(18) ve ANAP-Çankaya gerginliği haberleri bültene girme imtiyazını elde edememiştir.(19) Acaba bunların yayınlanmamasında ne gibi yararlar vardı? Bu haberler devletin hangi yüksek menfaatlerine zarar verirdi? Acaba halkımız ülkemizin dış politikasında önemli bir yere sahip Irak sorunu konusunda Saddamla işbirliği(20) isteyen Çiller'in bu

- 18- 21.04.95. Hürriyet
 21.04.95 Sabah
 19- Star 21.04.95 19.30
 20- 21.04.95 Milliyet

tavrını öğrenirse kafası karışır da ona bir daha oy vermez mi idi? Üç kağıtçılığın ve vurgunculuğun Selim Edes örneğinde prim gördüğünü öğrenirse morali mi bozulurdu yoksa o da öyle bir şey mi yapmaya kalkardı? Millet; kendisine açlığı reva gören vekillerinin açgözlülüğüne tepki mi gösterirdi? Yoksa bütün bunların ötesinde asıl amaç bazı iletişim bilimcilerin iddia ettiği gibi toz pembe bir dünya (Türkiye) imajı vermek miydi?

Haber nitelikleri açısından incelememizde dolaylı olarak değindiğimiz gibi haber yayın standartlarının uygulanmasında sorunlar vardır. Bu sorunlar hem haber niteliklerinin hem de haber yayın standartlarının uygulanmasına yansımaktadır. Aslında bu ikisi ayrılmaz bir bütün oluşturmakta ve uygulaması Birinci Bölüm'de de değindiğimiz gibi habercinin meslek ahlakına ve habercilik etiğine kalmış durumdadır. Yoksa bu nitelik ve standartlar ülkeden ülkeye değişmemektedir. Değişen uygulayıcılar ve uygulama anlayışdır.

Siyasi partilerle ilgili haberlerde de kamuoyunu bilgilendirmekten öte haber değeri taşıyın taşımasını mümkün oldukça her partiye yer verme politikası izlenmekte, bu da bülten-de yer alan her siyasi parti haberinin eşit değere sahipmiş

gibi değerlendirilmesine yol açmaktadır.

4- 22 Nisan 1995

Zamanlama, önemlilik ve yakınlık nitelikleri bakımından ilk sırada yer alması gereken Sirkeci Otoparkındaki patlama (21) haberi bültüne bile girememektedir. Zamanlama ve önemlilik nitelikleri bakımından yer verilmesi gereken Oklahoma olayının sanıklarından birinin yakalanması haberi (22) ile Ruanda'daki katliamın haberi (23) de bültende yer alamamaktadır.

Yine zamanlama, önemlilik, yakınlık ve kamu yararı niteliklerinin tümüne sahip mafya boyutlu Sarp Kuray olayı, DİSK'in emeklilik yasa tasarısını protesto için Ankara'ya yürüyüşü, (24) binlerce öğrenciyi ve velisini ilgilendiren öğrenci affı (25) ile Kürtçe Kur'an, (26) Düşünce özgürlüğü ve

 21- Star 22.04.95 19.30
 Milliyet 22.04.95
 Sabah 22.04.95
 Hürriyet 22.04.95
 22- Star 22.04.95 19.30
 Atv 22.04.95 20.00
 23- Atv 22.04.95 20.00
 24- Atv 22.04.95 20.00
 25- Milliyet 22.04.95
 Sabah 22.04.95
 26- Atv 22.04.95 20.00

Terörle Mücadele Yasası(27) değişikliği tartışmalarından hiç biri bültende yer almazken, bu niteliklerin çok azını taşıyan 23 Nisan kutlamalarıyla ilgili haberlere gereğinden fazla yer verilmektedir.

Bu durumda TRT kamuoyunun sağlıklı bir şekilde oluşması bakımından vazgeçilmez bir hak olan olay ve olgular hakkında bilgi edinme ve görüş oluşturma imkanından izleyiciyi mahrum etmiş olmaktadır. Halbuki demokratik rejimlerde basının 4.kuvvet olarak kabul edilmesinin temelinde bu olgu yatmaktadır. Serbestçe oluşmuş bir kamuoyu tabanına dayanmayan rejimlerde demokrasiden ve çoğulculuktan söz etmek kolay olmamaktadır.

Ancak 23 Nisan kutlamaları, Oklahoma olayı, Aşı kampanyası, Hollanda'yı kınama yürüyüşü, KKTC'deki seçimler ve İstanbul CHP binasının işgali haberlerinin haber niteliklerine uygun olarak seçilmiş olduğu görülmektedir. Siyasi parti haberlerinde görünüşte bir eşitliliğin sağlandığını söyleyebiliriz. Yayın standartları açısından incelediğimizde Başbakan'ın açıklamaları, aşı kampanyasıyla ilgili haberlerde doğruluk ilkesinin uygulanmadığı görülmektedir. Başbakan'ın açıklamaları tam olarak verilmezken, aşı kampanyası ile il-

gili tepkiler de es geçilmiştir. Bu haberlerde doğruluğun yanısıra tarafsızlık ilkesi de çiğnenmiştir. Aynı şekilde Sirkeci Otoparkında patlayan bomba haberinin verilmemesi de tarafsızlıktan çok hükümetten yana taraf olunduğunu düşündürmektedir.

Gündemin ilk sıralarına yerleştirilen protokol haberleri haber değeri niteliklerini pek taşımadıkları, son sıralarda ya da hiç verilmemeleri uygunken yine bu taraflılığın sonucu haber gündeminin ilk sıralarına yerleştirilmiştir.

Terör ve güney doğu sorunuyla ilgili hiç bir haberin yer almaması çizilmek istenen "güllük, gülistanlık Türkiye" imajıyla ilgili olsa gerektir.

Anlaşılabilirlik standardı açısından pek bir sorunun olmadığı belli bir düzeyin yakalandığı söylenebilir.

5- 23 Nisan 1995

Haber değeri nitelikleri açısından ülke gündeminin ilk maddelerini oluşturan ve bültende yer alması gereken Ali Şen'in silah alım yolsuzluğu,(28) Sarp Kuray olayıyla ilgili gelişmeler, Gorbaçov'un gelişi,(29) Oklahama sanığının yakalanması gibi haberler yer almamaktadır.

28- Hürriyet 23.04.95

29- Atv 23.04.95 20.00

Zamanlama, önemlilik, yakınlık ve kamu yararı gibi niteliklerin tümüne sahip olan bu haberler acaba başka hangi niteliklere sahip olmalıydı ki bültenlere girebilsin? Yine zamanlama, önemlilik, yakınlık ve kamu yararı niteliklerini taşıyan Tunceli'deki çatışma haberi ancak 8 protokol haberinden sonra bültende yer almaktadır.

Aynı şekilde zamanlama, önemlilik ve kamu yararı niteliklerini taşıyan Ruanda'daki katliamın haberi gündemin en alt sıralarında ancak yer bulabilmektedir.

Fransa Cumhurbaşkanlığı seçimleriyle, KKTC'deki cumhurbaşkanlığı seçimi sonuçları da yine gündemin altlarında izlenebilmektedir.

Yine tüm haber niteliklerine sahip Erzurum'daki deprem haberine de ancak haberlerin sonunda yer verilebilmektedir.

Haber yayın standartları açısından incelediğimizde yukarıda saydığımız dört haberin bültene girememesi doğruluk ve tarafsızlık ilkelerine aykırı bir uygulama örneği oluşturmaktadır. Yayınlanmaması halinde kamunun zarar göreceği bu haberlerin yayınlanmamasından kimlerin ne gibi faydalar elde ettiği merak konusudur.

Haber niteliklerine göre incelememizde de belirttiğimiz gibi Tunceli'deki çatışma, Ruanda'daki katliam, Fransa ve

KKTC cumhurbaşkanlığı seçimleriyle Erzurum depremi haberlerinin gündemin sonlarına yerleştirilmesi çarpık bir tarafsızlık uygulaması örneği oluşturmaktadır. Ancak bu haberlerin bültene girebilmesi yine de önemli sayılmalıdır. Onlar da bültene giremeyen diğer dört haberin akibetine uğrayabilirdi.

23 Nisan kutlama haberlerinin yoğun olarak verilmesi yüzünden bu ve benzeri bazı haberlerin bültene giremediği düşünülebilir. Belki de o gün haberlere konu olabilmek için 23 Nisan'la ilgili bir demeç vermek gerektirdi. Siyasi parti haberlerinde 3 partinin yer alması, ya diğerlerinin o gün açıklama yapmadıklarını ya da diğerlerinin kura ile seçildiğini düşündürmektedir.

Anlaşılabilirlik standardının bugünün haberlerinde de tutturulduğunu söylemek mümkündür. Çünkü kullanılan dil, açık ve anlaşılır günlük konuşma dilidir.

6- 24 Nisan 1995

Oklahoma sanıklarının yakalanması ile ilgili haber bugün de es geçildi. Halbuki gerek zamanlama, gerekse önemlilik niteliği açısından dünya gündeminde ilk sıradaki yerini korumaktaydı. Bosna'da ateşkesin bozulmasıyla ilgili haber de zamanlama, önemlilik ve yakınlılık niteliklerini taşımaktaydı.

Ama bültenin sonuna girme imkanı bulabildi.

YDP Lideri Cem Boyner'in(30) Van gezisi ve CHP İstanbul il merkezi'nin işgaliyle(31) ilgili gelişmeler de haber değeri niteliklerini taşımalarına rağmen TRT bültenine giremediler.

TRT Ruanda'daki Tutsi katliamını bültenin sonlarına yerleştirmekle kamu yararı niteliğini bir yana atarken olaya duyarsızlığını da ortaya koymuş oldu.

Aşı kampanyası, Kuzey Irak'taki hareket, İstanbul'da uyuşturucu yakalanması, Gorbacov'un ziyareti ile ilgili haberlerde haber değeri niteliklerinin yerinde uygulandığını görmekteyiz. Ancak Emeklilik yasa tasarısını protesto yürüyüşü haber değeri nitelikleri açısından ilk sıralarda yer alması gereken bir haberdir.

Siyasi parti haberlerinde ise haber değerinden çok bülten ve demeçlere eşit yer verme kaygısıyla hareket edildiği gözlenmektedir.

Günün haberlerini yayın standartları açısından değerlendirdiğimizde protokol haberlerinin ilgili kişi ya da kurumların açıkladığı bilgilerden oluştuğu görülmektedir.

30- Atv 24.04.95 20.00
Sabah 24.04.95
31- Star 24.04.95 19.30

Kuzey Irak, İstanbul'da uyuşturucu yakalanması ve MGK ile ilgili haberler bunun örneklerini oluşturuyor. Kuzey Irak harekatiyle ilgili detaylı bilgi verilmezken, MGK toplantısı gündemi de Milli güvenlik gerekçesiyle bildirideki kadar açıklanmaktadır.

Terör vb. iç güvenlikle ilgili olaylarda daha önceki incelemelerimizde sözünü ettiğimiz "güllük, gülistanlık Türkiye" imajını zedelememe kaygısının yattığını görmek mümkündür. Bütün bunlar da doğruluk standardıyla ilgili ciddi sorular oluşturmaktadır.

Tarafsızlık ilkesinin, haberlerin sıralanmasında uygulanmazken, haber seçiminde kısmen uygulandığı görülmektedir. CHP İstanbul il merkezinin işgaliyle ilgili gelişmeler, Oklahama sanıklarının yakalanması ve Boyner'in Van ziyaretiyle ilgili haberlere bültende yer verilmemesi bu uygulamanın örneklerini oluşturmaktadır.

Diğer taraftan Emeklilik Yasası'nı protesto yürüyüşü ile Ruanda'daki katliamla ilgili haberlerinin sıralanmasında bu ilkenin göz ardı edildiği kanısına varılmaktadır.

Altı siyasi partiye yer verilen siyasal parti haberlerinde en azından bülten ve demeçler düzeyinde görünüşte bir tarafsızlığın sağlandığı söylenebilir. Ancak tümünün haber

niteliği taşımadığı da bir gerçektir.

Diğer günde olduğu gibi bugün de anlaşılabilirlik standardıyla ilgili uygulamanın yerinde olduğu, bir aksaklık görülmediği söylenebilir.

7- 25 Nisan 1995

TRT bugünde gündemin haber nitelikleri açısından ilk sıralarında yer alması gereken mahkumlara cinsel özgürlük yasa tasarısı,(32) terörle mücadele yasa tasarısı,(33) teröristlerce kaçırılan iki gazeteci ile ilgili haberleri bültene alma gereği duymamaktadır.(34) Yine gündemin ilk sıralarında olan Gorbaçov'un Türkiye ziyaretiyle ilgili haberi Boğaziçi ve ODTÜ'de aldığı tepkileri makaslayarak vermektedir.(35)

Tüm diğer haber nitelikleri bir yana kamu yararı niteliği bakımından vazgeçilmez nitelikteki bu haberlerin bültene alınmaması, söz konusu niteliklerin ancak iyi uygulan-

32-	Star	25.04.95	19.30
	Atv	25.04.95	20.00
33-	Star	25.04.95	19.30
34-	Atv	25.04.95	20.00
	Hürriyet	25.04.95	
	Sabah	25.04.95	
35-	Atv	25.04.95	20.00
	Sabah	25.04.95	
	Star	25.04.95	19.30

dığında bir anlam ifade ettiğini ortaya koymaktadır.

Bu haberleri bültenine almayan TRT acaba daha nitelikli haberlere yer vermek için mi böyle yapmaktadır? Diğer haberleri incelediğimizde bu soruya olumlu cevap vermek mümkün olmamaktadır.

Resmi bültenlerin verilerinin aktarıldığı Kuzey Irak'taki operasyon ve terörle ilgili haberler, konuyla ilgili resmi demeçler, Çanakkale savaşlarının 80. yıldönümü kutlamaları ve Anayasa Mahkemesi'nin kuruluş yıldönümü haberleriyle bülten doldurulmaya çalışılmaktadır.

Siyasi parti demeçleri de yukardaki resmi gündem nedeni ile bülten dışı kalmış gibi görünmektedir.

Günün haberleri yayın standartları açısından incelendiğinde kötümser bir tablo ortaya çıkmaktadır. Ülke gündeminin TRT bültenlerine doğru olarak yansıdığı söylenmeyeceği gibi, tarafsız bir yansıtmanın gerçekleştiği de söylenemez.

Bülten, kutlama ve demeç haberleri dışında gündemde yer alması gereken haberler, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Türkiye ile ilgili toplantısı(36), Irak, Rusya ve Bosna-Hersek'teki çatışmalara ilişkin olanlardır. Bültendeki

haberlere göre ülke içerisinde Resmi faaliyetler dı ında hiç bir faaliyet olmamış gibidir. Bütün bunlar tarafsızlık ilkesinin kolayca  i nendi ini göstermenin yanında, "güllük, gülistanlık Türkiye" imajı çizilerek kamuoyunu olay ve sorunlardan habersiz bırakma politikası izlendiğini ortaya koymaktadır.

Bunun sorumlusu TRT elemanları mıdır, kurumun örgütlenme yapısı mıdır, yoksa bu tür uygulamalar daha yüksek mercilerin kararları sonucu mudur? Bütün bu soruların cevabı ayrı bir araştırmaya konu olacak kadar geniştir.

Anla ılabilirlik standardıyla ilgili bir sorun yoktur.

8- 26 Nisan 1995

Bugün TRT'nin, Muhalefet'in  ankaya K  k 'n  ziyaretini ve Pancar üreticilerine avans verilmesiyle ilgili haberleriyle haber niteliklerini uygulama açısından iyi bir başlangıç yaptığı söylenebilir.

Ancak Milli ma , akaryakıt zammı (37), kaçırılan 2 gazetecinin serbest bırakılması(38),   renci affı(39), a ı

37- Milliyet	26.04.95	
Sabah	26.04.95	
Hürriyet	26.06.95	
38- Atv	26.04.95	20.00
39- Star	26.04.95	19.30

kampanyasındaki başarısızlık, liselerde şiddet ve kapalı yerlerde sigara yasağı(40) yasa tasarısıyla ilgili gelişmeler gündem dışı bırakarak haber değeri niteliklerini hiçe saydığını ortaya koymaktadır. Oysa bunlar kamuoyunun büyük çoğunluğunu ilgilendiren kendini izlettirecek TRT haberciliği için yüz akı olacak haberlerdir.

Kamuoyu bugün TRT'den başka haber bülteni izlemediği takdirde ülkemizde bakan açıklamaları dışında kendisini ilgilendiren hemen hiç bir gelişmenin yaşanmadığını düşünecektir. Halbuki akaryakıt zammı herkesi ilgilendirmekte, öğrenci affı binlerce öğrenci ve velisi tarafından beklenmekte, milli maç heyecanı 7'den 70'e herkesi sarmış bulunmaktadır.

Nükleer facianın 9. yılı haberini kendi haberciliğinin yüz akı olarak niteleyen TRT, ülke siyaset gündemini de iki siyasi partinin demeciyle yansıttığı iddiasındadır.

Yayın standartları açısından bugünkü bültenin incelenmesi en başta saydığımız yedi konunun gündem dışı tutulması ile daha başlangıçta doğruluk ve tarafsızlık ilkelerinin uygulama dışı bırakılması nedeniyle olumsuz sonuç vermektedir.

Emeklilik Yasa Tasarısını protesto yürüyüşünü bittikten sonra haber yapmakla doğruluk standardını ne derece ciddiye

aldığını ortaya koymaktadır. Aynı şekilde Terör ve Kuzey Irak hareketiyle ilgili haberlerde TRT'nin yanısıra özel TV'lerin de haberde güvenilirlik imajları tehlikeye düşmektedir. Özel- Özellikle Kuzey Irakla ilgili haberleri birer asker magazine dönüştüren özel TV'ler yasa engeli mazeretiyle kendilerini aklayamazlar.

Kaçırılan iki gazetecinin salıverilme haberi verilmedi diye kamuoyu bu ülkede terörün varlığından ve insanların kaçırıldığından habersiz kalmamaktadır. Aşı kampanyasının uygulanmasında engellerin bulunduğunu bilmek kamuoyunu moral çöküntüye düşürmemektedir. Liselerde şiddet tartışmalarına yer vermemek bu olayların önlenmesine değil, artmasına katkıda bulunur. Bu ciddiyetsizlik yayın kuruluşunun en önemli özelliği olan güvenilirliğini zedeler.

Anlaşılabilirlik standardı bir zamanki gibi uygulanmaktadır. Ama eğer anlayacak haber bulabilerseniz.

9- 27 Nisan 1995

Bugün de TRT haberlerinde ilk yedi sırayı protokol haberleri doldurmaktadır. Halbuki Cumhurbaşkanı, bakanlar kurulu ve bakanların açıklamalarından önce Milli takım galibiyetiyle ilgili olaylar ve iki kişinin ölümü tüm haber değeri nitelikleri açısından ilk sırada yer alması gereken

bir haberdi.(41) Ancak TRT bu habere gereken önemi vermedi ve protokol haberlerinin arkasına yerleştirdi.

Yine haber nitelikleri açısından ülke gündeminde ilk sıralarda olan SEK'in satışı(42), Terörle Mücadele yasa tasarısıyla, dünya gündeminin ilk sıralarında yer alan Rusya'daki gaz patlaması(43) da bültene girmeyi başaramadı.

Gorbaçov'un ODTÜ ziyaretiyle ilgili haber TRT'nin bugün seçtiği haber niteliklerine en uygun haber. Buna karşılık Hak-İş'in emeklilik yaşının yükseltilmesini protesto yürüyüşüne(44) bültenin sonunuda yer verilmesi haber değeri nitelikleri açısından uygun olmayan bir seçim.

TRT'nin Avrupa Konseyi kararıyla ilgili tepkilere yer vermesi dünya ve Türkiye kamuoyunun ilgisini dikkate almasının, haber değeri niteliklerini ve çağdaş habercilik değerlerini benimsemesinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Tarafsızlık standardı açısından günün haberlerinin sunuluşunda dünya ve Türkiye gündemini görmezden gelen ve

41-	Atv	27.04.95	20.00
	Star	27.04.95	19,30
42-	Star	27.04.95	19.30
43-	Atv	27.04.95	20.00
44-	Star	27.04.95	19.30

hükümet merkezli bir yaklaşımın söz konusu olduğu söylene-
söylenebilir. Rusya'daki doğalgaz patlamasıyla milli maç
sonrası kutlamalarda meydana gelen iki ölüm olayına yer
verilmemesi bunun en göze çarpan örneğini oluşturmaktadır.
Aynı şekilde ülke gündeminde önemli bir yeri olan terörle
mücadele yasa tasarısı ve SEK'in satışının gündeme getiril-
memesi, kamu yararının ve çağdaş habercilik değerlerinin
hükümet çıkarlarına feda edilişinin bir göstergesi olarak
görülebilir.

Kamuoyunu bilgilendirme ve oluşturma görevini yasalardan
alan kurumun bu tavrı, ciddi sorulara yol açacak nitelikte-
dir. Bültende yer alan 32 haberden 15'inin protokol haberi
olması kurumun tarafsızlık standardını ne derece dikkate
aldığını ortaya koymaktadır.

Yukarda incelenen örneklerden de anlaşılacağı gibi TRT
haber niteliklerini olduğu gibi haber yayın standartlarını da
işine geldiği zaman çok iyi uygulayabilmektedir. Bu durum ak-
saklığın ilkelerde değil, onları uygulamaya koyanlarda oldu-
nu göstermektedir.

10- 28 Nisan 1995

Haber nitelikleri açısından değerlendirdiğimizde bugünün oldukça başarılı olduğu söylenebilir. Dünya gündeminden sadece Japonya ve Çin'de meydana gelen gaz saldırısı haberi gündeme girememiştir.(45) Bir de ülke gündeminde yer alan bedelsiz askerlik için sahte rapor düzenlemesiyle ilgili habere yer verilmemektedir.(46)

Ancak diğer haberlerde haber niteliklerinin başarıyla uygulandığı görülmektedir. Hollanda'daki gösteriler, Güney Kore'de metro inşaatında meydana gelen patlama haberi gibi haberlerde gündem başarıyla yansıtılmaktadır.

8. Madde tartışması, Avrupa Konseyi kararına tepkiler, Gorbaçov, İnönü ve Genel kurmay başkanı Karadayı'nın gezisi ile ilgili haberlerde de haber niteliklerine uygun seçim yapıldığı görülmektedir. Ayrıca protokol haberlerinin 8 tanesini birden baştan vermeyerek gündem seçiminde diğer günlerden çok farklı bir uygulamaya girdiği, bunun da haberlerdeki aşırı ciddiyet ve soğukluğu yumuşattığı gözlenmektedir.

Gündemi haber yayın standartları açısından incelendi-

45- Atv	28.04.95	20.00
46- Star	18.04.95	19.30

ğinde diğer dokuz güne oranla dah başarılı olduğu gözlenmektedir.

Koalisyonla ilgili bir haber de olsa 8. madde tartışmasının bültenin ilk sırasında yer alması tarfsızlık açısından olumlu bir gelişme. Yukarıda da belirtildiği gibi, protokol haberlerinin hepsinin veya büyük çoğunluğunun gündemin ilk sırasında verilmesi yerine, bülten içerisinde serpiştirilmesi TRT'nin aslında çağdaş habercilik değerlerini benimsediğini gösterir nitelikte olumlu bir tarafsızlık örneği olarak değerlendirilebilir.

Zaten yeterli teknik imkanlara ve alt yapıya sahip olan TRT'nin bu imkanları çağdaş habercilik ürünlerine dönüştürecek eğitilmiş bir kadroyla Türkiye'nin ve dünyanın gündemini izleyip bültene yansıtabildiği görülmektedir. Gaziosmanpaşa olaylarından 8. madde tartışmalarına Hollanda'dan Güney Kore'ye bültende yer alan haberler bunun en güzel örneklerini oluşturmaktadır. Siyasi parti haberlerinde mümkün olduğunca çok sayıda parti görüş ve açıklamasına yer vererek şekli tarfsızlığın sağlandığı söylenebilir. Bundan fazlasını uygulamak ve başarmak ta TRT şartlarında zor gibi görünmektedir.

Anlaşılabilirlik standardının incelenen diğer günlerde olduğu gibi başarılı görüldüğü söylenebilir.

ÖZET

Toplum içinde ve toplumlar arası mesaj alış veriş i olarak nitelenen haberin bir çok tanımı vardır. Haber vaktinde verilen, çok sayıda kişiyi ilgilendiren ve etkileyen, bu kişilerin anlayabileceği şekilde verilen, zamanla geliş en ve değiş en olay, fikir veya kanaattir.

Haberin değişik tanımlarının yapılmasının sebebi, haber-cilikteki geliş meleri ve haber niteliklerini ifade edebilmek içindir. Bir habere haber niteliği veren değerler; zamanlama, yakınlık, önemlilik ve kamu yararadır.

Haberde "ne zaman" sorusunun cevabını zamanlama ilkesi verirken, "nerede" sorusunun cevabı yakınlık ilkesini, "nasıl" ve "neden" sorularının cevabı ise önemlilik niteliğini gündeme getirmektedir. Tüm diğer nitelikleri içeren kamu yararı niteliği iş in can damarı ve haberi haber yapan bir unsurdur.

Haber niteliklerini taşıyan olayların yayınlanması sırasında uygulanan ilkeler olan haber yayın standartları tüm dünyada kabul görmüş değerlerdir. Yayın standardı kavramı toplumla yayıncı arasında bir değer koordinasyonunu içermektedir.

Neyin yayınlanıp yayınlanmayacağına karar verirken ya-

yıncıya kılavuzluk edecek bu değerler doğruluk, tarafsızlık ve anlaşılabilirliktir.

Haberin haber olmasını ve habere güveni sağlayan bir unsur olan doğruluk ilkesi tüm dünya tarafından kabul edilmiş bir habercilik ilkesidir. Doğru haber alma, çağdaş demokrasi anlayışının bir gereği olarak vatandaşın en temel hakkıdır.

Haberde doğruluk ilkesi tek başına kamuoyundaki çok sesliliği yansıtmaya yetmez. Bu nedenle yayında farklı görüşlerin dengesini kurmak anlamına gelen tarafsızlık da özgür bir haberleşmenin vazgeçilmez standardıdır. Tarafsızlığı sağlamak için yayın kuruluşunun ve yayıncının özerkliği bir gerekliliktir.

Haberlerde dil standardını gündeme getiren anlaşılabilirlik seyirciye uygun dili kullanmak ve bu dili doğru düzgün telaffuz etmektir. Sadelik, açıklık ve kesinlik unsurlarını içeren anlaşılabilirlik TV haberini izlenebilir hale getiren bir unsurdur. Tv haberinde izlenebilirliği ve anlaşılabilirliği artırmak için günlük konuşma dili kullanmak ve karışıklığa, belirsizliğe ve saçmalığa yer vermemek gerekir.

Haber nitelikleri ve haber yayın standartları olarak anlatılan değerler aslında toplumla yayıncının paylaştığı değerler bütünü olan yayıncılık etiğinin içeriğini oluşturur.

Bu standartların uygulanması yasal zorlamalarla mümkün olmadığından, bu değerler anılan moral niteliklere sahip, sorumlu ve gönüllü yayıncılar eliyle uygulamaya geçirilebilir.

Daha sonra yayın standartları açısından içerik analizi yöntemiyle incelenen TRT TV-1 haberlerinin bu standartlara uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu da yayıncılık etiği dediğimiz moral niteliklerin benimsenmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu gerçekleşmediği sürece özgür, özerk ve çoğulcu alternatif arayışları sürer.

SONUÇ

1990'da İnterstar'ın yayına girmesinin ardından ülkemizde ticari Tv yayıncılığı yerleşmeye ve bir rekabet ortamı oluşmaya başlamıştır. Bu ortam vatandaşın olay ve olgular hakkında bilgi edinme hakkının sınırlarını zorlarken, kişi hakları ve özel hayatın gizliliği de tehlikeye girmiştir.

Bir yandan özel Televizyonların zaman zaman intihar ve tutuklamalarla sonuçlanan sorumsuz habercilik örnekleri, öte yandan kamuoyunu yansıtmak gibi yasal bir yükümlülüğü olan TRT'nin siyasi iktidarların oyuncağı haline gelmesi bir karmaşaya yol açmış, yayınlarda iyileşme ve çok seslilik umutları bir başka bahara kalmıştır.

Tv yayıncılığındaki bu karmaşa, haber ve haber değeri kavramının yeniden ele alınmasını gerektirmiştir. İnsanlar arasında mesaj alış verişleri olarak nitelenebilecek haberin haber değeri taşıyabilmesi için zamanlama, yakınlık, önemlilik ve kamu yararı niteliklerine sahip olması gerekmektedir.

Kamu yararı niteliği haber yayın standartları olarak nitelenen doğruluk, tarafsızlık ve anlaşılabilirlik ilkelerinin yönünü oluşturması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır.

Gerçekten de yayın kuruluşunun bu standartları kimin adına uygulayacağı önemlidir. Yayın kuruluşları halka karşı

sorumlu olduğuna göre bu standartları da halka karşı uygulamaları gerekmektedir.

Tüm dünyada kabul görmüş olan yayın ilkeleri doğruluk, tarafsızlık ve anlaşılabilirlikten oluşmaktadır. Bu ilkeler haber niteliği taşıyan haberlerin doğru olarak, yan tutmadan ve anlaşılır bir dille sunulmasını ifade etmektedir.

Basın kamuoyu oluşturma ve yansıtma işlevi nedeniyle çağdaş demokratik rejimlerde 4. güç sayılmaktadır. Gücünü de toplum adına toplumu denetliyor olmasından almaktadır. Aradaki sınırın nasıl çizileceği sorununa çözüm olarak yayının belli bir takım ilke ve değerlere uygun olarak gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Bu ilke ve değerler ise yayıncılık etiğinde somutlaşmaktadır.

Yayın standardı kavramı bireylerle toplum, yayıncıyla kamuoyu arasında bir koordinasyonu içermektedir. Bu bakımdan yayın standartları toplumla yayın kuruluşları arasında yılların deneyimi ile oluşmuş ahlaki ilkeler olarak değerlendirilebilir. Ancak bu ilkelerin uygulayıcılarının da insan olmaları nedeni ile hata yapabilecekleri unutulmamalıdır. Yayıncı hatalarına karşı herhangi bir güvence geliştirilmiş değildir.

Türkiye'de yayın standartlarının mevzuat düzeyinde kabul edilmiş olması, Tv kanal sayısının artması, yeni Radyo Tv yasasının kabul edilmesi kamuoyunun sağlıklı bir şekilde oluşması için gerekli olan bilgilenmeyi tarafsız, adil ve çoğulcu bir ortamda sağlamaya yetmemektedir.

Kanal sayısındaki artış çok seslilikten çok aynı seslerin daha fazla kanaldan, daha gür duyulmasını sağlamıştır. Gerçekleri duyururken patronun istekleriyle toplumsal sorumluluğu arasında bocalayan yayıncı tercihini toplumdan yana koymak durumundadır. Oysa bu, gerçekte pek öyle olmamaktadır.

Yasal zorlama ve kısıtlamaların yayınların denetiminde pek etkili olmadığı ve bu nedenle yayınların denetiminde yayıncı özdenetiminin yeğlendiği bilinmektedir.

Çağdaş demokrasilerin işlerliğini sürdürmesi kamuoyundaki farklı görüşlerin ve çeşitliliğin medyaya tam olarak yansımaya bağlıdır. Bunun için yasal zorlamalardan çok, gönüllü olarak sorumluluk yüklenecek, çoğulculuğun ve çok sesliliğin gerekliliğine inanmış, iyi niyetli ve eğitilmiş insanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu insanlara yön verecek yayıncılık etiği, toplumda mevcut farklı siyasi görüşleri ve çoğulcu yapıyı bir bütün olarak yansıtmayı yayıncılara temel bir görev olarak yüklemektedir. Yayıncı bu görevini yaparken doğruluk,

tarafsızlık ve anlaşılabilirlik niteliklerini göz önünde bulundurmalıdır.

Toplumsal sorumluluk anlayışı gereğince yayıncı toplumun olay ve olgular hakkında sağlıklı görüş oluşturmalarını sağlamalıdır. Bunun için haberlerin anlaşılır bir dille, doğru ve tarafsız olarak sunulması gerekmektedir.

Ayrıca yayıncı sorumluluğu gereği bu ilkelerin yanısıra dürüstlük, kişi haklarına ve özel hayatın gizliliğine saygı gibi ahlaki değerleri gözetmeli, kişisel ilişkilerini mesleki sorumluluklarıyla karıştırmamalıdır.

Bu yüzden çağdaş habercilik değerlerini benimseyen bir çok ülke, yayının bizzat yayıncı tarafından denetlenmesi ilkesini benimsemiş ve uygulamaya koymuştur. TRT haberciliğinde bu ilkeler kabul edilmesine rağmen uygulamaya geçirilememiştir. İletişim endüstrisinin pazar taleplerinin baskısı altındaki özel televizyonlarda durum daha da kötüdür.

Bu açıdan araştırmamızın temel varsayımı doğrulanmış, TRT haberlerinde tarafsızlık standardına uyulmadığı ortaya konulmuş bulunmaktadır.

TRT TV-1 haberlerinde zamanlama, önemlilik, yakınlık ve kamu yararı niteliklerine bütün olarak uyulmamakta; bazan ni-

teliklerden sadece birini taşıyan bir haber, bu niteliklerin tümüne sahip başka bir habere tercih edilebilmektedir. Bunun örnekleri 2. Bölüm'de analiz edilmiş ve özellikle protokol haberlerinde bu tercihin sıkça yapıldığı görülmüştür.

TV-1 haberlerinde anlaşılabilirlik ve dil standardıyla ilgili genelde bir aksama gözlenmemiştir. Haberlerin sade, açık ve anlaşılır bir dille sunulduğu söylenebilir. Ancak bu standart diğer ikisiyle birlikte uygulandığında bir anlam ifade ettiği için bu durum fazla önemli sayılmamaktadır.

Aynı durum doğruluk standardı için de sözkonusudur. Söz gelimi, olağanüstü hal uygulaması nedeni ile hakkında yayın yasağı bulunan terör ve güneydoğu sorunu ile ilgili haberlerde doğruluk ilkesinin uygulandığından sözedilememektedir. Bu konuda basın ve özel Tv'ler de aynı konumda olduğundan TRT'yi suçlamak pek doğru gözükmemektedir.

Benzer bir durum gerek TRT'nin gerekse özel Tv'lerin Kuzey Irak'la ilgili haberlerinde gözlenmiştir. Harekatla ilgili haber vermek yerine, körfez krizinde CNN'in yaptığı gibi "asker magazin"ler yayınlamışlar; savaşla ilgili olmayan hemen herşeyden bahsetmişlerdir. Verilen savaş haberleri Kuzey Irak görüntüleriyle süslenmiş genel kurmay bültenlerinden oluşmuştur.

Bu nedenle doğruluk standardının uygulanması kurumun örgütlenme yapısından dolayı mümkün görünmemekte, yasal müdahale ve düzenlemeler işi iyice karıştırmakta ve kurumun bağımlılığını artırmaktadır.

Tv yayıncılığı alanındaki yeni düzenlemelerin hiçbiri özgür, özerk ve çoğulcu alternatif ihtiyacını karşılayacak nitelikte olmamıştır. Bu nedenle özerklik, hala seyirciye doğru ve tarafsız haber sunmanın anahtarı olarak kabul edilmektedir.

Ancak kağıt üzerindeki bir özerkliğin sorunu tam olarak çözmeyeceği de açıktır. Gerek TRT'nin özerk olduğu dönemlerle, gerekse dünyanın öteki özerk televizyon kuruluşlarıyla ilgili olarak gündeme gelen eleştiriler, tarafsızlığı sağlamanın söylendiği kadar kolay olmadığını ve bunu sağlamada özerkliğin tek başına yeterli olmadığını göstermektedir.

Sonuçta sorun yayın ahlakı ya da yayıncılık etiği noktasında düşünülmekte; sorunun bu standartların benimsenmesiyle değil, uygulanmasıyla ilgili olduğu sonucuna varılmaktadır.

Bu bağlamda içerik analizi yapılan 19-28 Nisan 1995 tarihli TRT haber bültenlerinde sözkonusu nitelik ve standartların uygulandığı söylenememektedir.

Türkiye'de çağdaş habercilik değerlerini yerleştirmenin anahtarının anılan moral değerlere sahip, demokrasinin gerektirdiği katılımcılık ve çoğulculuk değerlerine inanmış ve yayıncılık etiğini benimsemiş bireyler yetiştirmek olduğu kabul edilmektedir. Bunun sonucunda bireyin iletişim sürecinde ezilmekten kurtulup aktif bir özneye dönüşmesi mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

- AKOSMAN, Mustafa
1994 Türkiye'de Özel Televizyona Geçiş Süreci Star-1 Uygulaması, Ankara: G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi)
- ALEMDAR, K.ve İ. ERDOĞAN
1990 Toplum ve İletişim, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- ALEMDAR, Zeynep
1990 Oyunun Kuralı, Basında Özdenetim, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AZİZ, Aysel
1985 Radyo'da Program Yapımı, Ankara.
1976 Radyo Ve Televizyona Giriş, Ankara: A.Ü.S.B.F. Basın Yayın Yüksek Okulu Yayın No:1.
- Basın Konseyi
1991 Televizyon Gazeteciliği Ve Basın Meslek İlkeleri Sempozyumu, 23.11.1991 İstanbul: İlgel Meclisi.
- BÜYÜK LAROUSSE
1988 VIII , İstanbul: Gelişim Yayınları.
- CAMPBELL, R.L., HEALD, E.H.,JOHNSON, W.R.
A guide Of Radio And Television Writing Iowa States College Press.
- CEM, İsmail
1976 TRT'de 500 Gün, İstanbul.
- ÇALDAĞ, Seniye
1994 Televizyon Haberlerinde Etik Ve Toplumsal Sorumluluk, Ankara: G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi).
- ÇANKAYA, Özden
1991 Türk Televizyonunun Program Yapısı(1968-1985) İstanbul: Mozaik Yayınevi.

- 1991 Radyo TV Haberciliği İstanbul: M.Ü.B.Y.Y.O.
- ESEN, Selim
1987 Televizyon Haberciliği TRT Yayıncılık Ve Haberleşme Dergisi, Eylül 1987.
- GÜZ, Nurettin
1988 Basında Yasalar Suç Ve Cezalar Ankara: Gazeteciler Cemiyeti.
- GROOMBRIDGE, Brian
1976 Televizyon Ve Toplum Çev: Aysel Usluata, İstanbul: Reklam Yayınları.
- HARCOURT, Otto-Mayer
1937 Journalism For High School's Newyork, Chicago: Broce And Co.
- HÍLÍARD, Robert.L
1972 Writing For Tv & Radio Newyork: Hasting House Publishers.
- Hürriyet
19-28 Nisan 1995
- Hürriyet Vakfı
1983 Yazılı Ve Görsel Basınla İlgili Bazı Sorunlar Sempozyumu İstanbul: Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları.
- 1986 Özgür Bir Toplumda Basının Görevi İstanbul: Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları.
- İÇEL, Kayıhan
1990 Kitle Haberleşme Hukuku, İstanbul.
- KALKAN, Faruk
1975 Radyo Televizyonda Habercilik TRT Yayıncılık Ve Haberleşme Dergisi Nisan, Ankara.
- KAPLAN, Yusuf
1991 Enformasyon Devrimi Efsanesi İstanbul: Rey Yayınları.
- KARASAR, Niyazi
1994 Araştırmalarda Rapor Hazırlama, Ankara.

- KAYA, Raşit
1985 Kitle İletişim Sistemleri Ankara: Teori Yayınları
- MİLLER, G.C.
1955 Modern Journalism Henry Holt And Company, Newyork,
- MİLLİYET
31.1.1992 RTYK'dan TRT'ye Uyarı.
19-28 Nisan 1995
- OSKAY, Ünsal
1985 Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş, Ankara.
- ÖZEK, Çetin
1983 Basında Haber Verme Hakkının Sınırları, İstanbul:
Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları No:3
- Radio Televizyon Yüksek Kurulu
6.12.1990 Özel Televizyon Ve Radyo Uygulamalarına İlişkin
Görüş Ve Önerileri Kapsayan Rapor, Ankara.
- Resmi Gazete
1994 Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayınları
Hakkında Kanun, 21911, 20 Nisan 1994.
- ROSCHO, Bernard
1975 News Making, Chicago: The Universty Of Chicago
Press
- SABAH
19-28 Nisan 1995
- SANAY, Eyyüp
1991 Genel Sosyoloji Dersleri, Ankara.
- SARIOĞLU, Güner
1976 Televizyon Program Yapım Ve Yönetimi, Ankara:
A.Ü.S.B.F.
- SATALLİTE TV
1988 Behind The Headlines, Europe's Satallite Television
Guide, Ağustos, Londra.

SWALLOW, Norman

1976 Televizyonun Gerçek Gücü (Çev. Süheyl Gürbaşıkan)
İstanbul: Reklam Yayınları:

ŞENER, Erman

1984 Televizyon-Video, İstanbul: İmge Yayıncılık.

ŞENYAPILI, Önder

1981 Toplum Ve İletişim, Ankara.

TOKGÖZ, Oya

1994 Temel Gazetecilik, Ankara.

1972 Türkiye Ve Ortadoğu Ülkelerinde Radyo-TV Sistemleri
Ankara.

TOPUZ, Hıfzı

1990 Yarının Radyo Televizyon Düzeni, Özgür, Özerk Ve
Çoğulcu Bir Alternatif, İstanbul: TÜSES-İİAD Ortak
Yayını.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Yayın Planı

1992

1993

1994

UYGUÇ, Ünal

1987 Radyo Televizyon Haberciliği, İstanbul: İ.Ü. Yayın
No:3406

VURAL, Sacide

1994 Kitle İletişiminde Denetim Stratejileri, Ankara.

Yeni Gündem

1987 TRT'nin Haberciliği Mahkemelik, Ankara, 1.2.1987.

19-28 NİSAN TARİHLERİ ARASI TRT TV1 ANA HABER BÜLTENİ
HABER DÖKÜMÜ

19.05.1995 Çarşamba,

— Başbakan Tansu Çiller, gündeminde Clinton'la görüştü. Görüşme Beyaz Saray'dan naklen sunuldu.

-- Türkiye silahlı kuvvetlerinin kuzey Irak'tan çekilmesiyle düzenin yerli halk sayısını engelleyebileceği söyleniyor.

-- TRT Mehmetçikle el ele kampanyasına destek vermek için 56 saat canlı yayın yaptı.

-- Başbakan Çiller, Beyaz Saray'dan ayrılırken gazetecilere açıklama yaptı; destek sürecek. Kuzey Irak'la ilgili bilgi verildi. Çekilme tarihi verilmedi. Türkiye ABD ilişkileri ele alındı. Petrol boru hattıyla ilgili görüşüldü. Çiller demokraside kararlı olduğunu açıkladı. Kıbrıs konusu tartışıldı. Federal devlet olması düşünüldü.

-- Başbakan Çiller Amerikan savunma bakanlığı'na gitti. Pery ile görüşüldü. Çiller, Willyam Pery'nin verdiği yemeğe katıldı.

-- Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Atatürk Yurdu Lisesi'nin temelini attı ve yardım isteğinde bulundu. Türk halkına Türkiye Yardımseverler Derneği'ne yardımda bulunmaları çağrısını yaptı. Türkan Eczacıbaşı'na plaket verdi. Türkan Eczacıbaşı da Cumhurbaşkanı'na bir plaket verdi. Daha sonra

Spor ve Tiyatro kolejinin açılışına ve Kanser Vakfı'nın toplantısına katıldı.

-- Teslim olan terörist sayısında artış var. Teröristler arasında panik olduğu ve teslim olmak isteyenlerin sayısında artış olduğu gözleniyor.

-- Tokat'ın kırsal bölgelerindeki 17 teröristin kimlikleri belirlendi. Vatandaşların bu kişilere karşı dikkatli olmaları söylendi.

-- İstanbul'da üst düzeydeki görevlilere yapılan baskınlardaki eylemler belirlendi.

-- TRT Genel Müdürü Tayfun Akgüner canlı yayına çıktı. Telefonda Mehmetçikle el ele kampanyası hakkında konuştu. Yaklaşık 1 trilyon para Genel Kurmay Başkanlığı'na verilecek. Kampanyada uzun yayın bitti kampanya devam ediyor.

-- TBMM açılışının 75. yıl dönümü haftası yarın başlıyor. Süleyman Demirel'in konuşması ile hafta başlayacak.

-- PTT'nin T'sinin özelleştirilmesinin yeni kanunu kabul edildi.

-- Hikmet Çetin, Mesut Yılmaz'ı ziyaret etti.

-- Yıldırım Aktuna düşünce özgürlüğü için yapılan çalışmaların hızlandığını söyledi.

-- Almanya'da içişleri bakanlığının Türkiye'ye karışması olayı oldu.

20.04.1995 Perşembe,

-- ABD ziyaretini sürdüren Başbakan Çiller Washington'daki temaslarını tamamladı.

-- Ermenistan'a yeniden Türk hava sahası açılıyor.

-- TBMM açılışının 75. yıldönümü ve Milli Egemenlik Haftası kutlamaları devam ediyor.

-- Erdal İnönü muhalefeti aydınlatmak için Necmettin Erbakan'ı ve Alpaslan Türkeş'i ziyaret etti.

-- Türkiye Hollanda'da toplanan Nato daimi üyesiyle Türkiye parlamentosunun Hollanda'da oluşumunu konuştu. Hollanda Nato konseyinde Irak operasyonu desteklenmiyor.

-- ABD'nin Oklahoma kentinde bomba patlaması.

-- Bu olayla ilgili olarak Hikmet Çetin Amerika'ya bir telgraf gönderdi.

-- Yunanistan'ın başkenti Atina'da meydana gelen patlamada 2 kişi öldü.

-- Tokat'ın Niksar ilçesi güvenlik görevlileri ile teröristler arasında çıkan çatışmada 4 terörist öldü.

-- Kostarika'da başlatılan Atatürk barış projesi sunuldu.

-- Kamu çalışanları iş bırakma eylemi yaptılar. Toplantı olaysız sona erdi.

-- Devlet bakanı Algan Hacaloğlu hür düşüncüyü destekledi.

-- Tren istasyonlarına düzenlenen gaz saldırısı dolayısıyla Japonlar önlem aldı.

Siyasi Gelişmeler

-- DYP'den Turhan Tayan Cumhurbaşkanı'na saldırılmasını kınadı.

-- RP'den Doğan, Azerbeycan'a silah yardımı yapılmasını söyledi.

-- MHP'den Tuncay Şekercioğlu çelik operasyonunda başarılar kaydedilmesini bazı sebeplere bağladı.

-- BBP'den Ekici bir basın toplantısı yaptı, Çiller ve Clinton'ın Kıbrıs görüşmesi üzerinde durdu.

-- YP'den Yusuf Özal terör hakkında konuşma yaptı.

-- Gelir vergisi beyanname verme süresi 1 gün uzatıldı.

-- Sarp Kuray yargılandı.

-- Emekli sandığından maaş alanlara daha önce verilmeyen farklar ödenecek.

21.04.1995 Cuma,

-- Oklahoma'daki patlama dünya kamuoyunun gündemine de bomba gibi düştü. Enkazın altından 57 ceset çıkarıldı.

-- Bakanlar kurulu 1,5 gün idari tatil ilan etti.

-- Ulusal aşı kampanyası yarın başlıyor.

-- Oto parkta İstanbul saraylarında patlama.

-- Başbakan'ın ABD'deki temasları sürüyor. Çiller Oklahoma'daki patlamadan dolayı üzüntü duyduğunu söyledi. Gümrük

birliğine giriş süresinden bahsetti. Saat 19'da uluslararası Huston festivalinin açılışını yaptı.

-- TRT 17. uluslararası çocuk şenliği devam ediyor. Çocuklar Çankaya Köşkü'ne çıktı.

-- Devlet başkanlığınca 23 Nisan çocuk kutlamaları devam ediyor. Aysel Baykal ve Hüsamettin Cindoruk ziyaret edildi.

-- TBMM 75. yılı kutlamaları sebebiyle yapılan toplantı bitti.

-- Bayram sebebiyle pazartesi günü ilk ve orta dereceli okullar tatil edildi.

-- Cumhurbaşkanı Demirel, Amerika Başkanı Clinton'a bir mesaj göndererek Türkiye'nin Oklahoma'daki patlamayı planlayan teröristleri kınadığını söyledi.

-- Demirel köşkte Almanya büyük elçisi Hans Kuvanhu'yu kabul etti.

-- Cindoruk Rusya'nın soğuk savaşın sonunda Cumhuriyeti kabul etmesinin iyiye işaret olduğunu söyledi.

-- Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Karadayı Hikmet Çetin'le görüştü.

-- Kazakistan başkanı birinci yardımcısı Ahmet Conciyov'u Hikmet Çetin kabul etti. İnönü ile de bir görüşme gerçekleşti.

-- Adalet bakanı Mehmet Moğultay Türkiye demokratikleşme özgürlük yasasını onayladı.

-- TRT Mehmetçik vakfı için yayınlarını sürdürecektir canlı yayın 17:50'de başlayıp yarım saat sürecek.

-- Yekta Güngör Özden insan haklarından bahseden yasalarda değişiklik yapılmasını onayladı.

-- Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kuzey Irak'ta başlattığı çelik hareketi devam ediyor.

-- Terör örgütünü yok etmeye yönelik çalışmalar yurt içinde de bazı bölgelerde devam ediyor.

-- İstanbul'da Sarayburnu'nda bir otoparkta meydana gelen patlama sonucu 1 kişi öldü. Bazı araçlarda çıkan yangın söndürüldü, bazı vapurlarda da hasar meydana geldi.

--Tanju Çolak'la ilgili karar bozuldu. Dava yeniden Yargıtay'da görülecek.

-- YÖK'de öğrenci affı konuşuldu. YÖK başkanı Prof. Mehmet Sağlam bu affın hiçbir işe yaramayacağını söyledi.

İç Siyasi Gelişmeler

-- DYP'den İsmail Köse, terör örgütü PKK'nın başının ezildiğini söyledi.

-- ANAP'tan Şadan Tuzcu Kuzey Irak Harekatinin siyasi açıdan sorumsuz bırakıldığını, kalıcı çözüm getiremediğini ve siyasi açıdan başarısız olduğunu söyledi.

-- CHP'den Adnan Keskin demokratikleşmesini halkla olabileceğini söyledi.

-- RP'den Abdullatif Şener SSK tasarısının gereksiz olduğunu söyledi.

-- MHP'den Osman Ceylan kültürel ve sosyal çevrenin sürekli kirletildiğini söyledi.

-- BBP'den Muhsin Yazıcıoğlu Türkiye'nin milli birlik ve beraberlik ile herşeyi aşabileceğini söyledi.

-- YP'den Talat Zengin partisinin 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın görüşlerini uygulayacağını söyledi.

-- İzmir'de hava teknik okullarını başarıyla bitiren personele ödülleri verildi.

22.04.1995 Cumartesi,

-- Başbakan Çiller çelik güç hareketinin yeniden gözden geçirilerek geleceği ile ilgili kararlar alınması gerektiğini söyledi.

-- Yarın 23 Nisan çocuk bayramı coşkuyla kutlanacak. KKTC ve diğer ülkelerde de kutlama yapılacak.

-- ABD'nin Oklahoma kentinde meydana gelen bombalı saldırıdaki ölü sayısı 87'ye çıktı. Suçluyu CIA araştırıyor.

-- Cumhurbaşkanı Demirel Avusturalya genel valisi William Hessi ile görüştü.

-- TBMM başkanı Cindoruk bir basın toplantısı düzenledi.

-- Cindoruk demokratik ülkelerin terörle mücadelede beraber olmaları gerektiğini söyledi.

-- Hüsamettin Cindoruk ve Hikmet Çetin'e Latin Amerika

parlementolar birliği plaket verdi.

-- Türkiye çocuk zirvesi üyeleri Anıtkabir'e bir ziyaret düzenledi.

-- TRT 17. uluslararası çocuk şenliği devam ediyor.

-- 1960'larda tedavisi bulunan çocuk felci hastalığından dolayı ülke genelinde aşı kampanyası başlatıldı. 22-29 Nisan ve 22-29 Mayıs tarihlerinde iki hafta olarak kutlanacağı ger-
çekleştirecek.

-- Hikmet Çetin 7.Baş yıllık çalışma planı hazırlıklarının başlatıldığını söyledi.

-- Gen. Kurmay Başkanı yaptığı açıklamada Kuzey Irak operasyonunun yanlış anlatılması bazı haber yayınlarında halen yer almaktadır, dedi.

-- Kuzey Babira'da Kuzey Irak'taki teröristlere karşı ve Hollanda'nın tutumuna karşı bir yürüyüş yapıldı.

-- KKTC'de 2. tur Cumhurbaşkanlığı seçimi yapıldı.

-- KKTC'de seçimi izlemeye gelen bir grup Rum gazeteci sınırışı edildi.

-- Mehmetçikle el ele kampanyasına TRT'nin desteği sürüyor.

-- Devlet bakanı Bekir Sami Dağ Türkiye'nin ekonomik durumu ile ilgili bir açıklama yaptı.

-- Uluslararası toplum, Sırpların Bosna'ya yaptığı bas-
kıya yenildi.

-- Türkiye'ye verilen IMF kredi farkı 6 ay uzatıldı.

-- Türkiye 1994 Kanada Okyanus ve Balıklar Bakanı ziyaret edildi.

-- Uluslararası Batı Trakya kampanyası başlatıldı.

Siyasi Gelişmeler

-- DYP'den Sümer Oral, Manisa'da düzenlediği basın toplantısında Türkiye'nin bölünmezliğini vurguladı.

-- ANAP başkanı Mesut Yılmaz iktidarda oldukları 3,5 yıl boyunca arkadaşlarından bir tanesinin bile yolsuzluk yapmadığını söyledi.

-- CHP'den Adnan Keskin bir konuşma yaptı. "Parlamentonun saygın hale getirilmesi için anayasanın baştan değişmesi gerekiyor" dedi.

-- MHP başkanı Alparslan Türkeş Atatürk'ün bütün insanlarla elele vererek birliği oluşturduğunu bunun korunduğunu ve korunacağını söyledi.

-- DSP başkanı Bülent Ecevit emeklilik konusunun içinden çıkılmaz bir hale geldiğini söyledi.

-- BBP başkanı Muhsin Yazıcıoğlu Türkiye'nin ekonomik sorunlarının arttığını söyledi.

-- YP'den Talat Zengin ülkedeki tüm siyasi partilerin parlamento sistemi tıkanıp dedi.

-- İstanbul'da CHP binası işgal edildi.

-- Basın Konseyi Temsilciler grubu toplantısı İstanbul'da toplandı.

23.04.1995 Pazar,

-- 23 Nisan tüm temsilciliklerde kutlandı.

-- Başbakan Çiller ABD'den yurda döndü.

-- TBMM kuruluşunun 75. yıl dönümünü kutladı.

-- Çiller Amerika'ya yaptığı ziyarette tam bir zirveye ulaşıldığını söyledi.

-- 23 Nisan'ın geleneksel ziyaretleri gerçekleştirildi. İlk önce öğrenciler Demirel'i ziyaret etti.

--Cumhurbaşkanı Demirel bazı bölgelerin parlamento başkanlarını toplayarak bir konuşma yaptı.

-- Başbakan Tansu Çiller Türkiye'deki parlamento başkanlarını toplayarak bir konuşma yaptı.

-- TRT 17. Uluslararası çocuk şenliği Ankara'da kutlandı.

-- Tunceli'de askerlerle teröristler arasında çıkan çatışmada 17 terörist öldü.

-- Hollanda'nın Lahey kentinde, Hollanda'nın Kürt devletini desteklemesine karşı Türkiye'de yürüyüş yapıldı.

-- KKTC Cumhurbaşkanı seçimini Rauf Denktaş kazandı.

-- Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Rauf Denktaş'a bir kutlama telgrafı gönderdi.

-- Ruanda'da yeni katliam. Binlerce kişi katledildi.

-- 40 milyon Fransız seçmen cumhurbaşkanı seçimi için sandık başına gitti.

Siyasi Gelişmeler

-- ANAP'tan Avni Akyol koalisyon yönetiminde uygulanan birçok kuralın yanlış olduğunu söyledi.

-- BBP'den Ökkeş Şendiller demokratikleşmenin uygulanabilmesi için değişmeler yapılması gerektiğini söyledi.

-- YP'den Ülkü Söylemezoğlu başka ülkelerde çatışma çikaranlara destek veren devletlere bunların başına iş açacağını söyledi.

-- Erzurum'da biri orta biri de hafif olmak üzere iki deprem oldu.

24.04.1995 pazartesi,

-- Çocuk felci için başlatılan ulusal aşı kampanyası tüm hızıyla devam ediyor.

-- MGK, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in önünde iç ve dış güçlerin teröristlere karşı tutumunu ve bölücü güçlerle operasyonları değerlendirdi. Başbakan Çiller de toplantıya katıldı.

-- TSK tarafından Kuzey Irak'ta sürdürülen çelik harekatında çıkan çatışmada 41 terörist öldü, 1 kişi teslim oldu.

-- Kuzey Irak'la canlı bağlantı görüşmesi yapıldı.

-- Çanakkale savaşlarının 80. yılı kutlaması sebebiyle yarın için bir kutlama hazırlandı.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

-- Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Yunanistan başbakanı ile görüştü.

-- Süleyman Demirel Kızılay kurumunu sonuna kadar desteklediğini söyledi.

-- Amerika basını Başbakan Tansu Çiller'in ABD'ye yaptığı ziyaretinden sonra halen görüşmeyi yazıyor. Basın görüşmeyi olumlu bir biçimde yansıtıyor.

-- TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk ülkede bulunan parlamenterlere bir yemek verdi.

-- KKTC'ne 3. kez başbakan seçilen Rauf Denktaş yemin ederek göreve başladı.

-- İstanbul'da yasadışı sol örgütünden bir kişi 10 kilo uyuşturucu ile yakalandı.

-- Adalet bakanı Mehmet Moğultay Türkiye'nin demokrasi ile kurtulamayacağı görüşüne karşı çıktı ve "Türkiye ancak demokrasi ile kurtulacaktır" dedi.

-- Kanada'da üretilen yeni tür laleye Tansu Çiller'in adı verildi.

-- TRT'nin Haydi Türkiye Mehmetçikle el ele kampanyasına canlı yayın desteği sürüyor.

-- TBMM Kit dönemi başladı.

-- Sovyet Rusya'nın eski Başbakanı Mihail Gorbacov İstanbul'a geldi. Bu Gorbacov'un Türkiye'yi ilk ziyareti.

-- Avrupa konseyi parlamenterlerbirliği toplantılarına başladı. Toplantıda Türkiye gündeme getirildi.

-- Bosna-Hersek'te kağıt üzerinde kalan barış antlaşmasının bitmesine bir hafta kala çarpışma şiddetlendi.

-- Emekliliği protesto etmek amacıyla başlatılan yürüyüş İstanbul'da başladı.

-- Tarihi gerçekler ve Ermeniler sempozyumu açıldı, yarın sona erecek.

-- 23 Nisan Ulusal Egemenlik Çocuk bayramı şenlikleri Ankara'da sona erdi.

-- Ruanda'nın güneyinde Tutsilerin hareketinin başlattığı saldırıda binlerce kişi öldürüldü.

Siyasi Gelişmeler

-- DYP'den İbrahim Yaşar Dedelek Türkiye'nin 2000. yılına güzel girebilmesi için tüm partilerin güzel birşeyler üretmesi gerektiğini söyledi.

-- ANAP'tan Mesut Yılmaz emeklilik konusunda getirilen düzenin tamamen geriye gitmek olduğunu ve bu karara karşı olduklarını söyledi.

-- RP'den Necmettin Erbakan Hükümet'in, belediyelerin elini kolunu bağlayarak belediyelerin çalışamaz hale gelmesine neden olduğunu söyledi.

-- MHP'den Naci Memiş Hz. Muhammed'in dünyaya gelişinin 2021. yılını güzel bir şekilde kutlamak gerektiğini söyledi.

-- BBP'den Esat Bütün, Afşin Elbistan Termik santralının

yabancılara peşkeş çekildiğini ve başa yabancılarının geçmesine karşı çıktı.

-- YP'den Naci Ekşi, ülkenin kalkınması için de kaynakların halktan değil devletten gelmesi gerektiğini söyledi.

-- Kültür bakanı Ercan Karakaş Amerika'daki ziyaretlerinden döndü.

-- Türkiye ve Romanya ilişkilerinin iyi olduğu ancak ekonomik alanda da iyileştirme olması gerektiği söylendi.

25.04.1995 Salı,

-- Çelik hareketinden 20.000.- kişi ülkeye geri döndü.

-- Tunceli'nin Nazimiye ilçesi ile Batman'da teröristlerle çatışma oldu. 1 kişi öldü 1 kişi pişmanlık yasasından yararlanarak teslim oldu. Ayrıca toplam 20 kişi yakalandı. Muş, Van, Tunceli, Diyarbakır ve Şırnak'ta bir kamyonun benzin deposunda teröristlere yardım amacıyla kaçırılan 104 silah bulundu.

-- Başbakan Tansu Çiller operasyonun başlamasından itibaren 1063 teröristin ele geçirildiğini, 800 kadarının da öldüğünü söyledi. Bütün dünyaya bunun meşru müdafa olduğunu ve körfez krizinin bize getirdiği yükün devamı olduğunu söyledi.

-- Başbakan Tansu Çiller, terör hadiselerinin siyasi yollarla çözülemeyeceğini, terörle mücadelede kararlı olmak gerektiğini söylüyor.

-- Irak'tan çekilme tamamlandıktan sonra sınırların daha iyi korunması için tedbirler alınacağını söyledi. Kendilerinde başka halkın güvenebileceği kimse olmadığını da söyledi.

-- Çanakkale kara savaşlarının 80. yıl dönümü nedeniyle Gelibolu yarımadasında kutlamalar yapıldı. Bu güne savaşılan devletlerin üst düzey yetkilileri ve turistler katıldı.

-- Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel konuşmasında Gelibolu'da geçen yıl çıkan yangına değindi.

-- Tansu Çiller ve Mesut Yılmaz da konuyla ilgili bir mesaj verdi.

-- Çanakkale savaşlarının 80. yıl dönümü Bosna-Hersek'te de kutlandı. Orada bulunan Türk birliği, Boşnak ve Hırvat yetkililer, Arnavutluk ve Yeni Zelenda'dan yetkililer de kutlamaya katıldı.

-- Ankara, İzmir, Samsun, Adana ve KKTC'de de kutlamalar yapıldı.

-- Avrupa konseyi parlementerler meclisi Türkiye'nin yasalarını Avrupa'ya uygun hale getirmesi konusunda bir görüşme yapacak.

-- TBMM ile Kırgızistan parlamentosu işbirliği konusundaki anlaşmayı İstanbul'da imzaladı.

-- Tansu Çiller Türkiye'nin demokrasi yönünden örnek alınması gereken bir ülke olduğunu söyledi.

-- Bugün yasaların anayasaya uygunluğunu denetleyen Anayasa Mahkemesi'nin 33. kuruluş yılı. Kuruluş yıl dönümü için tören düzenlendi. Çeşitli ülkelerin üst düzey yetkilileri törene katıldı.

-- Meksika devlet başkanı Çiller'i ülkesine davet etti. Gezinin Mayıs ayında yapılması bekleniyor.

-- Irak parlamentosu BM'nin önerisini reddetti.

-- Bosna-Hersek'te Sırp lar başkenti hedef alan saldırılarını sürdürüyor. 3 kişi öldü, 2 kişi yaralı.

-- Boris Yeltsin 2. Dünya savaşının sona ermesinin 50. yılını kutlamaları nedeniyle Çeçenistan'a olan saldırılarını geçici olarak durduracağını söyledi.

-- SSCB'nin son başkanı Mihail Gorbacov komşularla ilişkilerin ve mevcut şartların en iyi şekilde kullanılması gerektiğini söyledi.

Siyasi Haberler

-- ANAP'tan Mesut Yılmaz Ermenistan'ın işgalci ülke konumunda olması sebebiyle hava trafiğinin açılmasının doğru olmadığını söyledi.

-- BBP genel başkan yardımcısı THY'nin kurban derisi toplamasını destekleyip diğerlerini yasadışı sayan bütün yasaklamaların yanlış olduğunu halkın hür iradesini kısıtladığını söyledi.

-- Konya'da Selçuklular kültür ve medeniyeti konulu toplantı başladı. Yarın sona erecek.

-- 23 Nisan'a katılan çocuklar ülkelerine dönmeye başladılar.

26.04.1995 Çarşamba,

-- Bugün muhalefet parti başkanları Çankaya Köşkü'nde idi.

-- Pancar üretimini artırmak için pancar üreticilerine dekar başına 700.000 TL olmak üzere para ödenmesine başlandı.

-- Oklahoma'daki olayın üzerinden 1 hafta geçti 98 ölü var. 100 kişinin hala enkaz altında olduğu sanılıyor.

-- Hollanda güvenilir ortak olma niteliğini yitirdi.

-- Artık Çanakkale Boğazı'nın da bir gerdanlığı olacak.

-- Kuzey Irak'ta sürdürülen harekattan evine dönen 20 bin kişi ülkemize ulaştı.

-- Avrupa konseyi parlamenterler meclisi 26 Haziran'a kadar geri atılımlar yapmazsa Türkiye'nin üyeliğinin askıya alınmasını isteyeceğini söyledi.

-- Trafik terörü ülkemizin en önemli sorunu. Kazaların nedenlerinin araştırılıp hazırlandığı rapor bugün bitti.

-- Emeklilik yaşını yükselten yasayı protesto eden DİSK bugün protestoyu bitirdi.

-- Nahit Menteşe Türkiye'nin kimsenin toprağında gözü olmadığını söyledi.

-- Almanya'daki Türk kuruluşlarına yapılan saldırıların arkasında PKK'nın olduğu söylendi.

-- Ali Şevki Erek özelleştirme yasasının çıkmasından sonra alınan kararların gerçekleşmediğini söyledi.

Yıldırım Aktuna başta özel TV'ler olmak üzere rekabetin iyi ve dikkatli yapılmasını söyledi.

-- Algan Hacaloğlu demokratikleşme ve düşünce özgürlüğü kararlarının gerçekleşmesini istedi.

Siyasi Gelişmeler

-- DYP genel başkan yardımcısı teröre çözümün olduğunu söyledi.

-- ANAP genel başkanı Mesut Yılmaz SSK emeklilik yasasının geciktirildiğini değil emeklilik yapılamayacağını söyledi.

-- Nükleer facianın bugün 9. yılı. 125.000 kişi hayatını kaybetti. Ancak Anzak kıyılarındaki barış gemisinde sadece TRT vardı.

-- Hakkari el sanatları ve resim sergisi bugün Ankara'da açıldı.

-- Manas Destanı'nın 1000. yıl dönümünü bugün Ankara'da anma ve kutlama kararı verildi.

-- İzmir'de organ bağıışı; 1kişi 4 kişiye yeniden hayat verdi.

27.04.1995 Perşembe,

-- Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel kuruluşundan bu yana Avrupa'lı olan ve Avrupa'nın geleneklerini sürdüren Türki-

ye'nin Avrupa'dan dışlanamayacağını söyledi.

-- Bakanlar kurulu, Avrupa Konseyi Parlemlenterler meclisinin Türkiye hakkında aldığı kararı kabul edemeyeceğini açıkladı. Bu kararın haksız, yersiz ve kabul edilemeyecek olduğunu söyledi.

-- Onur Kumbaracıbaşı Avrupa konseyinde görev yapan 12 kişinin bunu engellemeye çalıştığını ancak bunu başaramadığını söyledi, sorunun Türk sorunu değil terörist sorunu olduğunu söyledi.

-- Avrupa konseyi parlemlenterler meclisindeki Türk parlemento heyeti kararı protesto ederek bu karara katılmadıklarını bildirdiler.

-- Süleyman Demirel siyasi parti başkanlarıyla yaptığı görüşmelerin 5.sini bugün tamamladı.

-- Başbakan Tansu Çiller ülkenin bölünmez bütünlüğü aşıldıktan sonra büyük önemi eğitime vereceklerini söyledi.

-- TSK tarafından Kuzey Irak'ta sürdürülen çelik harekatinde 18 terörist silahları ile birlikte ölü olarak ele geçirildi.

-- Türk futbolunun dün gece gurur gecesiydi ve A milli futbol takımı bugün yurda döndü.

-- Başbakan Tansu Çiller, İsviçre'de aldığı galibiyetten dolayı A milli futbol takımı adına çok mutlu olduğunu söyledi.

-- TBMM başkanı Hüsamettin Cindoruk, Ayhan Halit Acarhan'la bir görüşme yaptı.

-- Slovakya'ya giden Erdal İnönü görüşmelerine başladı. Anlaşma imzaladı.

-- SSCB son devlet başkanı Mihail Gorbaçov yeni dünya düzeninin diyalogla başarılabilirliğini söyledi. ODTÜ'de bir grup öğrenci gösteri yaptı.

-- İçişleri bakanı Nahit Menteşe yargısız infazın doğru olmadığını söyledi.

-- Yekta Güngör Özden Anayasa Mahkemesi'nin Türkiye'nin düzenini korumak ve sürdürmek konusunda adımlar attığını söyledi.

-- Limanlar işletme hakkının yabancılara verilme hakkı anayasa tarafından kabul edildi.

-- Oklohoma'daki enkaz kaldırma çalışmaları sürüyor. Enkazdan 11 ölü daha çıkarıldı.

-- Güney Lübnan'da bulunan Hizbullah örgütünün bir saldırı bantı ele geçirildi.

-- Haydi Türkiye Mehmetçikle el ele kampanyası sürüyor.

-- Çanakkale savaşlarının 80. yıl dönümü kutlandı.

-- TOBB başkanı Yalın Erez'le birlikte bir heyet Kuveyt'e gitti.

Siyasi Gelişmeler

-- DYP'den İhsan Saraç muhalefet partilerinin çalışmalarını engellediğini bildirdi.

--ANAP genel başkanı Mesut Yılmaz Türkiye'nin bölücülük tehdidiyle karşı karşıya olduğunu ve terörle ilgili 8. maddenin kaldırılamayacağını söyledi. Dış politika konusunda görüştü.

-- CHP'den Adnan Keskin yeni 5. yılda sanat, eğitim ve ekonomi üzerinde durulması gerektiğini söyledi.

-- RP'den Musa Demirci hükümetin yanlış politikası yüzünden Avrupa'nın talimat vermeye kalktığını söyledi.

-- MHP'den Tuncay Şekercioğlu, işsiz sayısının 11.000'e yükseldiğini ve bunun problem oluşturduğunu söyledi.

-- DSP'den Sayit Kekiç, erken seçime gidilmesini ve rejimin tıkandığını söyledi.

-- BBP'den Recep Kılıç İmam Hatip okullarının ihtiyaçtan fazla olduğu görüşünü kabul etmediklerini söyledi.

-- YP'den Üzal, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne muhtaç olmadığını ve şantajlarının yersiz olduğunu söyledi.

-- Mithatpaşa köprüsü kavşağının temeli atıldı.

-- Hak-iş konfederasyonu tarafından emeklilik yaşını yükselten yasaya karşı yürüyüş yapıldı.

-- TBMM denetimleri sürüyor.

28.04.1995 Cuma,

-- Koalisyon ortakları 8. madde hakkında görüş ortaklığına vardılar.

-- Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Başbakan Tansu Çiller'i Çankaya'da kabul etti. Demirel ve Çiller Kızılay genel kongresinde konuşma yaptılar.

-- TBMM başkanı Hüsamettin Cindoruk Avrupa konseyi parlamenterler meclisinin kendisini imparator sandığını ve Türkiye hakkında verdikleri karar üzerine de bu kararı kabul etmediklerini söyleyen bir mektup yazdı.

-- Hikmet Çetin de Avrupa konseyi meclisinde alınan Türkiye ile ilgili kararın yersiz ve haksız olduğunu söyledi. Bu tür kararların terörü teşvik ettiğini söyledi.

-- Milli Savunma bakanı Mehmet Gölhan TSK'nın Irak'ta yaptığı operasyonun halka zarar vermediğini söyledi. Ayrıca bu hareketin Irak topraklarında işgal etmek olmadığını söyledi.

-- SSCB Başkanı Mihail Gorbaçov Çiller ile bir görüşme yaptı.

-- Diyarbakır'ın Kulp ilçesinde, Şırnak, Bitlis ve Bingöl'de teröristlerle çıkan çatışmada toplam 8 kişi öldü 20 kişi tutuklandı.

-- Hollanda'nın Lahey kentinde toplananlar tarafından

sözde kardeşlik konuşması gerçekleştirildi. Şırnaklılar bir miting düzenledi kardeşlik hakkında konuşma yapıldı.

-- Türkiye Kuzey Irak'taki yönetimlerle Bağdat yönetimi arasında bir görüşme yapılması önerisini sundu.

-- Güney Kore'de facia. Metro inşaatında meydana gelen patlama sonucu 109 kişi öldü.

-- Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Güney Kore'de meydana gelen patlama sonunda Güney Kore Cumhurbaşkanı'na telgraf çekti.

-- Erdal İnönü, Slovakya'dan yurda döndü. En son Slovakya Cumhurbaşkanı ile görüştü.

-- Yıldırım Aktuna hükümetin alevi, sünni ayrımı yapmadan bütün insanları sevgi, kardeşlik ve barış anlayışı içinde kucakladıklarını söyledi. Böylece yanlış anlamaların çözüleceğini söyledi.

-- Başbakan Tansu Çiller tüm kamu ve kamu kuruluşlarına bir yazı göndererek bayram sebebiyle olan tatilleri açıkladı.

-- Brüksel'den Orgeneral İbrahim Hakkı Karadayı yurda döndü.

-- Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden, anayasa da kesinlikle gecikme olmadığını söyledi ve anayasa Mahkemesinin kuruluşunun 33. kuruluş yıl dönümünü kutladı.

-- Yargıtay'ın 127. kuruluş yıl dönümü nedeniyle bir kongre yapıldı. Kongrede delillerin nasıl ve ne şekilde ola-

cağı görüşüldü.

-- Genel Kurmay Başkanlığın'dan yapılan açıklamaya göre bazı talimatlar yüzünden bazı bölgelerin asker koruması altına alınarak 1-30 Mayıs tarihleri arasında askeri bölge olarak ilan edildi.

-- Nahit Mentеше Türkiye'nin yegane yönetim olarak demokراسiyi seçtiğini ve bu sebeple Türk halkının özgür olduğunu söyledi

-- Ayvaz Gökdemir, batı dünyasında Türkiye hakkında sunulan bilgilerin gerçek dışı olduğunu söyledi.

-- Algan Hacaloğlu, Türkiye'de son birkaç yılda zor dönemler yaşandığını ancak bunun kolaylıkla yenilebileceğini söyledi.

-- Diyanet işleri Başkanı Nuri Yılmaz mehmecik kampanyasına yurt dışındaki camilerden 100 milyar bağış yapıldığını söyledi.

-- Türk-İş genel başkanı Türkiye'nin sorunlarının aşılmasında hükümete görev düştüğü kadar sendikalara da görev düştüğünü açıkladı.

-- TRT'nin halktan 1.000.000.-TL zorunlu vergi alacağı haberi kesinlikle yalanlandı.

-- İstanbul Gaziosmanpaşa mahallesinde meydana gelen bir olay yüzünden tutuklanan 3 kişinin duruşması yakında başlayacak.

Siyasi Gelişmeler

-- DYP'den İbrahim Yaşar Civelek, partisinin 4 Ekimde yapılacak ara seçimde 1. geleceğini söyledi.

-- ANAP'tan Mesut Yılmaz, Türkiye'de eski siyaset devrinin artık kapandığını, vatandaş kimi istiyorsa onu seçeceğini söyledi.

-- RP'den Necmettin Erbakan partilerine bağlı belediyelerde çalışan inanan insanların görevlerini yerine getirdiklerini söyledi.

-- MHP'den Osman Ceylan, okullarda kullanılan kredili sistemin kültür ile çatıştığını ve kaldırılması için imza topladıklarını bildirdi.

-- DSP'den Zeki Sezer, İsviçre maçı sonucunda sevinçin dozunun kaçırıldığını ve yanlış olduğunu söyledi.

-- BBP'den Muhsin Yazıcıoğlu, Avrupa'nın bölünmezliği hakkında Türkiye'ye emirler vermeye kalktığını söyledi ve bunun yanlış olduğunu vurguladı.

-- YP'den Talat Zengin, Türkiye'nin bölgesinde güçlü bir devlet olduğunu ve bunu güçlendirmesi gerektiğini söyledi., Avrupa'nın Türkiye'ye baskı yapamayacağını söyledi.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ